

RADOVI
Zavoda za znanstveni rad
HAZU Varaždin

UDK 27-36 Marija Magdalena:82(4)
Prethodno priopćenje
Preliminary Communication

.....
IVAN ZVONAR
Varaždin, profesor u mirovini
ivek.zvonar@gmail.com

Primljeno: 06. 10. 2023.
Prihvaćeno: 27. 11. 2023.
DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/ypn4oc4059>

BIBLIJSKI LIK MARIJE MAGDALENE U EUROPSKOJ I U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI (S posebnim obzirom na dosad nepoznatu kajkavsku poemu "Pesen od Marie Magdaleine")

Zanimljivo je da se o najzagonetnijem biblijskom liku, Mariji Magdaleni, više saznaje iz apokrifa nego iz same Biblije.

Biblijska priča počinje prvim susretom Marije Magdalene s Isusom (iz koje je on istjerao sedam zlih duhova), scenama izlijevanja skupocjene masti na njegovu glavu i pranja nogu. Nakon toga Marija Magdalena postaje najvjernija Isusova pratilja, najdarovitija učenica, osoba koja je nazočila njegovu raspeću, a imala je i tu sreću da joj se Isusu prvoj javio nakon uskrsnuća. U druženju je s Isusom stekla sposobnost da sama može propovijedati i poučavati, a time i naziv „apostol apostola“.

Njezino su podrijetlo i život do susreta s Kristom, a isto tako i nakon njegova uskrsnuća, opisala apokrifna evanđelja koja je u 13. stoljeću skupio Jacobus de Voragine i uvrstio u svoju, kasnije često prepisivanu i tiskom izdavanu, zbirku hagiografija (prvi put tiskanu u Lyonu 1473.) *Legenda aurea (Zlatna legenda)*.

Otud se saznaje da je Marijin otac bio Židov Syrus, da je imala brata Lazara i sestru Martu i da je ime Magdalena dobila po gradu Magdali koji je naslijedila nakon očeve smrti. Rano je ostala bez roditelja pa je u mladosti živjela raskalašenim životom, zbog čega je dobila naziv “javna grešnica“. Javno je grijeshila, pa se javno i pokajala. Nakon Isusova je uskrsnuća neko vrijeme propovijedala kao apostolica, a tada je bila silom, s bratom Lazarom i sestrom Martom, ukrcana u čamac bez vesala, koji je čudom doplovio do Marseillea. Tu se nakon kraćeg apostolskog djelovanja

povukla u spilju u kojoj je trideset godina živjela isposničkim životom, odričući se svih tjelesnih užitaka i stalno, uz pomoć anđela, komunicirajući s Isusom.

Osobnost je Marije Magdalene stoljećima nadahnjivala znanstvenike i umjetnike koji su u središte svoje pažnje redovito stavljali njezinu ženstvenost i prikazivali je s dva krajnje suprotna stanovišta, kao kurvu ili kao sve-ticu.

U hrvatskoj se književnosti Marija Magdalena prvi put javila u poemama Nikole Nalješkovića, Ivana Bunića Vučića i Ignjata Đurđevića. I dok se o tim djelima govori u svim srednjoškolskim udžbenicima, hrvatska književna javnost još uvijek ne zna da postoji vrlo uspješna poema *Pesen od Marie Magdaleine*, nastala 1632. godine u Nedelišću u Međimurju. Koncipirana je u dva dijela i obuhvaća sto tri kitice.

Hrvatska književna javnost također ne zna da postoji i paralelna mađarska verzija. Oba su teksta, najvjerojatnije, slobodan prepjev njemačkog predloška. Kajkavski je prevoditelj ostao nepoznat.

Poznato je, međutim, da je mađarsku verziju iste godine ispisao János Bodo Szentmartoni, najplodniji mađarski pjesnik u 17. stoljeću. Njegov je prepjev, prvi put objavljen u Levoči (Lőcse) 1683., kasnije doživio i brojna tiskana izdanja.

Kajkavska je verzija na hrvatskoj strani do danas ostala nepoznata. Ovo je prvi sustavniji prikaz tog iznimnog djela i, u dodatku, transkribirani pretisak cijelog rukopisa.

Ključne riječi: Biblija; Novi zavjet; Marija Magdalena kao grešnica i pokajnica; Syrus, Lazar; Marta, Kristovo uskrsnuće; Marseille, pjesnička pripovijest; apokrifna evanđelja; Legenda aurea; Nikola Nalješković; Ivan Bunić-Vučić; Ignjat Đurđević; Nedelišćansko-Markišavska rukopisna pesmarica; János Bodo Szentmartoni.

1. UVODNE NAPOMENE

Marija je Magdalena najzagonetniji lik u cjelokupnoj kršćanskoj religiji. Prve su tragove o njoj ostavila četiri evanđelista u *Novom zavjetu* opisujući samo razdoblje od njezina susreta s Isusom do trenutka kad joj se on pokazao nakon uskrsnuća. Kako su, međutim, njihovi iskazi mjestimice nepotpuni i različiti, to je omogućilo nastanak niza apokrifnih prikaza inače jednog čisto biblijskog lika.

Posebno je velik broj takvih tekstova nastao u prvim stoljećima poslije Krista, a pisali si ih *gnostici*.¹

¹ *Gnosticizam* je vjerski pokret u prvim stoljećima kršćanstva koji je želio sintetizirati kršćanski nauk sa židovskim učenjem i pretkršćanskom filozofijom. Bio je vrlo slobodan u poimanju vjere pa ga Katolička crkva u 4. stoljeću poslije Krista proglasila heretičkim (Bratoljub Klaić, Rječnik stranih riječi. Matica hrvatska, Zagreb, 1978., str. 491.).

I ranokršćanski su pisci na svoj način interpretirali novozavjetna evanđelja, donoseći usto i podatke o Magdaleni koje Novi zavjet ne spominje.

Za Magdalenino se podrijetlo obično uzimaju detalji iz srednjovjekovnog djela *Legenda aurea* (Zlatna legenda) dominikanca Jakobusa de Voragine (1228/29. – 1298.), nadbiskupa u Genovi.²

Maria magdalena a magdalo castro pigno
 minora clarissima est orta naralib' vipo
 re ex regia stirpe descendentib' cum' parcer
 lirus mater vo eucharis nūcupata est. bec cū ff c
 suo lasaro ⁊ forore sua martha magdalū castrum
 qd est scdo millario a genasaretib. ⁊ berbaniā que
 est supra bierlm. ⁊ magnā hierosolimoz pte possit
 debet. Que tñ oia in cr se ralt' ouificūit q' maria
 magdalā a quo ⁊ magdalena nūcupata est. lasa
 ras parte vrbis bierlm. ⁊ martha berbaniā possit
 deret. Cum autē magdalena belitije corpis se totā
 exponeret. ⁊ lasar' plus militie vacaret. martha
 pudēs pces fororis ⁊ frue ⁊ suā strēnue guberna
 bat. ⁊ milib' ⁊ famul' suis ac paupib' necessaria

Gotovo doslovni prijevod njegova latinskog teksta glasi: "Marija je Magdalena svoje drugo ime dobila po gradu Magdali. Bila je plemenitog podrijetla, poteklog od kraljevskog roda. Otac joj se zvao Syrus, a majka Euharija. S bratom Lazarom i sestrom Martom imala je grad Magdalu, dvije milje udaljen od Genezaretskog jezera, selo Betaniju nedaleko od Jeruzalema i jedan veliki dio samog Jeruzalema. Braća su (po očevoj smrti, o. p.) sve podijelila međusobno, tako da je Mariji pripala Magdala, zbog čega je i nazvana Magdalena, Lazaru je ostao dio Jeruzalema, a Marta je dobila selo Betaniju. No kako se Magdalena sasvim predala tjelesnim užicima, a Lazar vojničkoj službi, upravljala je Marta pametno i savjesno i dijelovima brata Lazara i sestre Marije brinući se za vojnike, sluge i sirotinju."

U najviše izvora, kao i u citatu, otac se Marije Magdalene spominje pod imenom Syrus, ali se javlja i literarno ime Teofil.

Prema predaji Marija je već kao djevojčica ostala bez oca, a s petnaest godina i bez majke. Bila je vrlo lijepa i javno je griješila pa je kasnije odlučila javno činiti i pokoru. I tu počinje nerješiva novozavjetna zagonetka o tri Marije. Znanost do danas nije objasnila kja je od njih prva Isusu oprala noge i pomazala ga mirisnom mašću.

2. MARIJA MAGDALENA U "NOVOM ZAVJETU"

Novi zavjet sadržava četiri Evanđelja. Ona se u Bibliji uvijek navode određenim

² *Legenda aurea* (Zlatna legenda) obuhvaća perko sto sedamdeset hagiografija i najvažnija je zbirka te vrste u srednjem vijeku. U njoj su svoje mjesto našle i hagiografije o Mariji Magdaleni i njezinoj sestri Marti iz Betanije. Širila se već u rukopisima prevođena na brojne jezike, a nakon prvog tiskano-rog izdanja 1470. godine postala je prava narodna knjiga. Usporediti u časopisu Bibel und Kirche, god. 55. 4/2000. Stuttgart, str. 186.

redom. To su: *Evandjelje po Mateju*, *Evandjelje po Marku*, *Evandjelje po Luki* te *Evandjelje po Ivanu*. Za ovaj je kontekst bitan njihov dio koji se odnosi na trenutke neposredno prije muke i poslije Isusove smrti, od prvog spomena mirisne masti i pranja nogu do njegova ukazanja Mariji Magdaleni nakon uskrsnuća.

Pomazanje u Betaniji (Mt, 26, 6 – 12)

– Dok je Isus boravio u Betaniji, u kući Šimuna gubavca, primače mu se neka žena s alabastrenom posudom dragocjene pomasti te mu je izli na glavu dok je sjedio za stolom. Kako to vidješe učenici, naljutiše se i rekoše: “Čemu ovo rasipanje? Moglo se to skupo prodati pa dati siromasima!” Isus to opazi i reče im: “Zašto dosađujete ovoj ženi? Ona je izvršila djelo ljubavi prema meni. Siromaha ćete uvijek imati sa sobom, a mene nećete imati uvijek. Jer što je izlila ovu pomast na tijelo moje, učinila je to da me pripremi za ukop.”

Pomazanje u Betaniji (Mr, 14, 3 – 9)

– Kad je Isus bio u Betaniji i sjedio za stolom u kući Šimuna gubavca, dođe neka žena s alabastrenom posudom prave pravcane skupocjene nardove (valerijana, o. p.) pomasti. Razbi je te mu je izli na glavu. Neki su se zbog toga ljutili i jedan drugom govorili: “Čemu to rasipanje pomasti! Mogla se pomast prodati za više od trista denara te dati siromasima!” I mrmljali su na ženu. “Pustite je! Zašto je osuđujete? – reče Isus – Ona je izvršila djelo ljubavi na meni. Jer siromahe ćete uvijek imati sa sobom, i moći ćete im dobro činiti kad god htjednete; a mene nećete imati uvijek. Ona je učinila što je mogla: pomazala je tijelo moje unaprijed za ukop. Zaista, kažem vam, gdje se god bude – na svem svijetu – propovijedala Radosna vijest, kazat će se, njoj na uspomenu, i ovo što ona učini.”

Skrušena grešnica (Lk, 7, 36 – 39; 48 – 50)

Neki farizej zamoli Isusa da objeduje kod njega. On uđe u farizejevu kući i sjede za stol. Najedanput se pojavi neka žena koja bijaše javna grešnica. Ona, kad saznade da je Isus za stolom u farizejevoj kući, donese sa sobom alabastrenu posudu pomasti, stade iza njega do njegovih nogu te plaćući poče mu suzama prati noge, otirati ih svojom kosom, ljubiti i mazati pomašću. Kad to vidje farizej koji ga bijaše pozvao, pomisli: “Kad bi ovaj bio prorok, znao bi tko je i kakva je ova žena što ga dotiče: da je grešnica.” (...) Zatim (Isus, o. p.) reče ženi: “Oprošteni su ti grijesi.” A uzvanici počnu međusobno govoriti: “Tko je ovaj koji čak i grijehe oprašta?” A on reče ženi: “Tvoja te vjera spasila, hajde u miru!”

Isus uskrisuje Lazara (Iv, 1 – 5)

– Bijaše neki bolesnik, Lazar iz Betanije, iz sela Marije i sestre joj Marte. A Marija kojoj bolovaše brat Lazar bijaše ona što je miomirisnom pomasti pomazala Gospodina i svojom mu kosom otrla noge. I sestre poslaše k Isu-su glasnika da mu rekne: “Gospodine, bolestan je onaj koga ljubiš.” „Ova bolest nije smrtonosna – odgovori Isus kad to ču – već je određena za slavu Božju: da proslavi Sina Božjega.“
“Isus je ljubio Martu, njezinu sestru i Lazara...”

Pomazanje u Betaniji (Iv, 12, 1 – 8)

Sl. 2. Pranje Isusovih nogu (Sveci.net/Laudato/M.P.)

– Šest dana prije Pashe dođe Isus u Betaniju gdje stanovaše Lazar koga Isus uskrisi od mrtvih. Tu mu pripremiše večeru na kojoj je Marta posluživala. Lazar bijaše jedan od onih što su s Isusom sjedili za stolom.

Tada Marija uze litru prave nardove dragocjene i miomirisne pomasti te Isusu pomaza noge pa mu ih otre svojom kosom. Kuća se napuni mirisom pomasti.

Tada reče jedan od njegovih učenika, Juda Iskariotski koji ga je imao izdati: “Zašto se ova pomast nije prodala za trista denara te to dalo siromasima?” To ne reče što bi mu bilo stalo do siromaha, već jer bijaše lopov koji je držao kesu i krao što se u nju stavljalo. Tada Isus odvrati: “Pusti je! Ona ju je sačuvala za dan moga ukopa. Jer siromahe ćete uvijek imati sa sobom, a mene nećete imati uvijek.”³

³ Ovi su citati, kao i oni koji slijede, uzeti iz *Biblije. Stari i Novi zavjet. Evanđelja*, str. 1. – 98. Nakladnik: Stvarnost. Zagreb, 1968.

Biblijska enigma oko pomazanja i pranja Isusovih nogu

Koliko god ima podudarnosti oko pomazanja i pranja Isusovih nogu u sva četiri Evanđelja, toliko ima i razlika.

U *Evanđeljima* se po Mateju i Marku donosi samo prizor kako Isusu, koji sjedi za stolom kod Šimuna gubavca, prilazi neimenovana žena i izlijeva mu na glavu "skupocjenu nardovu pomast."

U *Evanđelju* po Luki Isus je u kući neimenovanog farizeja. Tu mu prilazi žena „koja bijaše javna grešnica“, izlijeva mu na glavu nardovu mast, pere mu suzama noge i briše ih svojom kosom.

U *Evanđelju* se po Ivanu najprije opisuje scena Lazarova uskrsnuća iz koje se saznaje da su mu sestre Marija i Marta iz Betanije, a zatim slijedi i rečenica: "A Marija kojoj bolovaše brat Lazar bijaše ona što je miomirisnom pomasti pomazala Gospodina i svojom mu kosom otrla noge."

Je li to, prvo grešnica, a potom pokajnica, Marija Magdalena?

Žene u Isusovoj pratnji

U *Evanđelju* se po Luki prvi put spominju žene u Isusovoj pratnji, pa pod naslovom *Žene i Radosna vijest* doslovce stoji: „Zatim je redom obilazio gradove i sela propovijedajući *Radosnu vijest* o kraljevstvu Božjem. Pratila ga dvanaestorica i neke žene što ih je izliječio od zlih duhova i bolesti: Marija, zvana Magdalanka, iz koje bijaše izišlo sedam zlih duhova; Ivana, žena Herodova upravitelja Kuza; Suzana i mnoge druge, koje su ih pomagale svojim dobrima.

I dok evanđelist Luka u prvom citiranom tekstu još govori o Mariji Magdalanki grešnici, u ulomku je *Marta i Marija* ona već pokajnica.

– Dok su putovali, uđe, (Isus, o. p.) u jedno selo, gdje ga neka žena, imenovana Marta, primi u svoju kuću. Ona je imala sestru Mariju, koja je sjela Gospodinu do nogu i slušala njegovu riječ.

A Marta bijaše mnogo zauzeta posluživanjem. Ona mu pristupi i reče: „Gospodine! Tebi nije ništa stalo do toga što me moja sestra ostavila samu da poslužujem? Reci joj da mi pomogne! “Marta! – odgovori joj Gospodin – brineš se i uznemiruješ za mnoge stvari; ipak je malo ili samo jedno potrebno. Marija je doista izabrala najbolji dio koji joj se zato neće oduzeti“ (*Lk 10, 38 – 42.*).

Sl. 3. Marija Magdalena bludnica
(Giampetrino)

Nakon toga žene će ponovo biti spomenute u odjeljku *Isusova smrt*.

Tako evanđelist Matej piše: “Tu su bile i izdaleka gledale mnoge žene, koje su već od Galileje pratile Isusa i služile mu. Među njima bijahu: Marija iz Magdale, Marija, Jakovljeva i Josipova Majka i majka Zabedejevih sinova“ (*Mt, 27, 55 – 56*).

Isto ponavlja i evanđelist Marko, dodavši već spomenutim ženama i Salomu. Evanđelist Luka također spominje žene koje promatraju Isusovu smrt, ali ih ne imenuje.

Evanđelist Ivan je, kad spominje žene, nešto određeniji (*Iv, 19, 25*): “Kod Isusova križa su stajale njegova majka i sestra njegove majke, Marija Kleofina i Marija iz Magdale“ (*Iv, 19, 25 – 27*).

Isusov pogreb

Josip iz Arimateje i Nikodem skidaju Isusa s križa i polažu ga u grob iskopan u kamenu. Grob je bio pripremljen za samog Josipa, ali ga on u ovoj prilici ustupio Isusu.

Prazan grob

I tu se prikazi iz pojedinih Evanđelja ponešto razlikuju.

Evanđelist Matej će napisati: – Po suboti, u svanuće prvog dana sedmice, dođuše Marija iz Magdale i druga Marija da pogledaju grob. Najedanput se zemlja silno potrese: anđeo gospodnji siđe s neba, pristupi te odmaknu kamen i sjede na nj. (...) Anđeo reče ženama: „Ne bojte se! Znam da tražite razapetog Isusa.

On nije ovdje. Uskrsnuo je kako je rekao! Dođite i vidite mjesto gdje je bio položen, zatim krenite žurno i recite učenicima njegovim: “Uskrsnuo je od mrtvih i, eto, pred vama ide u Galileju. Ondje ćete ga vidjeti“ (*Mt, 28, 1 – 7*).

Evanđelist Marko spominje Mariju iz Magdale, Mariju majku Jakovljevu i Salomu koje su rano u subotu došle pomazati Isusa i našle otvoren grob. – Uđoše u grob i nađoše mladića u bijeloj dugoj haljini, gdje sjedi s desne strane. I zaprepastiše se.

On im rekne: „Ne bojte se! Vi tražite rassetog Isusa Nazarećanina. Uskrsnuo je. Nije ovdje. Evo mjesta gdje ga položiliše. Idite i recite njegovim učenicima, posebno Petru: Pred vama ide u Galileju, ondje ćete ga vidjeti, kako vam je rekao.“ A one iziđoše, pobjegoše od groba, jer ih obuze strah i trepet. Nikome o tome ne rekoše ništa, jer se bojahu“ (Mt, 16, 5 – 8).

Evandelist Luka, pak, tvrdi da su žene javile apostolima vijest o Isusovu uskrsnuću: „Kad se vratiliše od groba, javiliše to sve Jedanaestorici i svima ostalim. To bijaše: Marija iz Magdale, Ivana i Marija, Jakovljeva majka. I ostale žene koje bijaše s njima to isto rekoše apostolima. Ovima se te riječi učine kao izmišljotina. I nisu im vjerovali“ (Lk, 24, 3 – 11).

U Evandjelju po Ivanu na grob dolazi samo Marija iz Magdale. – U prvi dan sedmice, vrlo rano, kad je još bila tama, dođe na grob Marija iz Magdale i opazi kamen dignut s groba. Tada otrča i dođe k Šimunu Petru i drugomu učeniku kojega je Isus osobito ljubio, pa im rekne: „Uzeli su Gospodina iz groba i ne znamo kamo su ga stavili“ (Iv 20, 1 – 2).

Isusovo ukazanje

Evandelist Matej u svom opisu ukazanja spominje pobožne žene, ali ne navodi njihova imena: – Najedanput im dođe Isus u susret pa im reče: „Zdravo!“. One pristupiše k njemu, obujmiše mu noge i pokloniše mu se. Nato im Isus reče: „Ne bojte se! Idite i javite mojoj braći da idu u Galileju. Ondje će me vidjeti“ (Mt, 28, 9 – 10).

Evandelist Marko o tome kaže: – Kad uskrsnu rano u prvi dan sedmice, najprije se ukaza Mariji iz Magdale iz koje bijaše istjerao sedam zlih duhova. Ona ode i to javi onima koji su bili njegovi pratioci, a sada bijaše u tuzi i suzama. Oni, kad čuše da je živ i da ga je ona vidjela, nisu vjerovali“ (Mr, 16, 9 – 11).

Evandelist Luka uopće ne spominje da se Isus prvo ukazao Mariji Magdaleni, nego su to bila dva učenika na putu u Emaus.

Jedino je evandelist Ivan i tu nešto konkretniji. Marija iz Magdale plače pred grobom u kojem su dva anđela. Oni joj reknu: „Ženo, zašto plačeš?“

Sl. 4. Marija Magdalena pokajnica (Guido Reni)

“Uzeše moga Gospodina – odgovori im – i ne znam kamo ga staviše.” To izreče, obazre se i ugleda Isusa gdje stoji. Ali nije znala da je Isus. Isus joj rekne: “Ženo, zašto plačeš? Koga tražiš?” Gospodine, odgovori mu ona misleći da je vrtlar – ako si ga ti odnio, reci mi kamo si ga stavio da idem po nj.”

“Marijo!” reče joj Isus. “Rabbuni!” (to znači „Učitelju!”) odgovori ona hebrejski i okrenu se k njemu. – Isus joj reče: “Nemoj me dulje držati, jer još nisam uzašao k Ocu, nego idi k braći mojoj i reci im: “Uzlazim svome Ocu i vašem Ocu, svome Bogu i vašem Bogu.” Marija iz Magdale ode i javi učenicima da je vidjela Gospodina i što joj je rekao (Iv. 20, 13 – 17).

Iako se u navedenim citatima radi o nijansama, ipak će razlike dati mogućnost za razne interpretacije i nastanak brojnih tekstova koji nisu ušli u Sveto pismo i nisu postali kanon.

Sl. 5. Noli me tangere
(Antonio de Coreggio)

Posebno je intrigantna scena opisana u *Evandjelju po Ivanu* koja će se javiti u brojnim apokrifnim tekstovima s naglaskom na Petrovu nezadovoljstvu činjenicom što se je Isus najprije javo jednoj ženi, a ne njemu, a više će apokrifnih pisaca upravo Mariju Magdalenu proglasiti apostolom apostola.

Jedino je u *Evandjelju po Ivanu* spomenuta poznata scena *Noli me tangere!* (*Nemoj me dirati!*) koja je nadahnula mnoge slikare kao što je bio renesansni slikar Antonio de Correggio (1489. – 1534.). Time i završavaju prikazi Marije Magdalene u *Novom zavjetu*.

Priča se, međutim, nastavlja i postaje sve zanimljivija.

Slijede brojni apokrifi koji će je pratiti kroz duže vremensko razdoblje, od Isusove do njezine smrti.

Apokrifna su evanđelja nastajala u drugom i trećem stoljeću poslije Krista, često donoseći scene iz Novog zavjeta, ali mnogo češće prizore kojih u *Novom zavjetu* nema. Poseban će prostor biti posvećen Magdaleninu životu nakon Isusove smrti, kada se uz nju još duže vrijeme nalaze sestra Marta i brat Lazar.

3. MARIJA MAGDALENA U APOKRIFNIM EVANĐELJIMA

Petrovo Evanđelje

Sačuvan je samo dio tog *Evanđelja*. Za razliku od dosad citiranih tekstova, tu je Marija Magdalena izrijekom spomenuta kao Isusova učenica. Među ženama koje donose apostolima vijest o Isusovu uskrsnuću ona je jedina spomenuta i po imenu, ali njezin značaj tu nije tako naglašen kao u ostalim apokrifima. Ovdje je u prvom redu pažnja usmjerena na činjenicu da apotoli ne vjeruju vijesti koje im donose žene, pa one imaju sasvim sporednu ulogu (Hartenstein, 2000., str. 188.).

Tomino Evanđelje (Thomasevangelium)

Centralno mjesto zauzima Petrovo nezadovoljstvo Marijinim položajem među apostolima. On će reći: "Marija treba da ode od nas jer žene ne zaslužuju da žive". Isus je rekao: "Gledaj, ja ću je voditi da je učinim muškarcem, da i ona postane živi muški duh poput tebe. Jer će svaka žena, koja se učini muškom, doći u Kraljevstvo nebesko (Hartenstein, 2000., str. 189.)."

Pretpostavlja se da bi sve učenice trebale težiti savršenoj duhovnoj ljudskosti izvan spolnosti – a to se u antici obično nazivalo "muškim", dok "žensko" označava neduhovnu, prirodnu fizičku ljudskost. Dakle, muškarac i žena ovdje predstavljaju polaritet koji nije nužno identičan biološkom spolu.

Marija Magdalena kao Isusova sugovornica u gnostičkim dijalozima

Postoje mnogi tekstovi kršćansko-gnostičkih grupa u kojima Isus vodi vrlo sadržajne dijaloge sa svojim učenicama, pojedinačno ili u grupama, i poučava ih. Pouke najčešće tretiraju nebesko-mitološka pitanja.

Dio tekstova počinje Kristovom pojavom nakon uskrsnuća, drugi, pak, sadržavaju razgovore bez narativnog okvira. Sudjelovanje u takvim razgovorima uvijek znači visoko poštovanje učenica, jer njih Isus nije priznavao samo kao dostojne da slušaju njegov nauk, nego će baš one dalje prenositi njegovu riječi.

Marija je Magdalena u tim dijalozima uvijek najaktivnija. Ona postavlja pitanja i traži konkretne odgovore. Isus ta pitanja ne ignorira, nego na njih opširno odgovara i pojašnjava rečeno (Hartenstein, 2000., str 189. – 190.).

Sofijin tekst o Isusu Kristu

Isus se pokazao svojim pratiteljima među kojim je bilo dvanaest učenika i sedam učenica, ali mnogi nisu spomenuti poimence. Posebno se spominju samo Marija, Filip, Toma, Matej i Bartol jer upravo oni postavljaju pitanja na koja Isus odgovara.

I tu je Marija Magdalena najvažnija među učenicama. Upravo će ona na kraju postaviti pitanje o podrijetlu i zadaći svih učenika. Naglasak je na tome da su učenice svoju spolnost podredile duhovnom životu, što je kod Marije Magdalene kao žene bilo posebno vidljivo. Ona će postavljati Isusu više pitanja nego svi ostali, pa joj se Isus i obratio izravno: "Marijo, blažena, koju ću uputiti u sva otajstva neba, govori otvoreno, jer ti si ona čije je srce više usmjereno prema kraljevstvu nebeskom od bilo kojeg među tvojom braćom i sestrama."

Marija je Magdalena, dakle mogla umjesto Isusa i odgovarati na pitanja drugih, čime je dobila ulogu posrednice (Hartenstein, 2000., str. 190.).

Filipovo Evanđelje

U znanosti se često spominje i Filipovo Evanđelje sačuvano u kraćim ulomcima gnostičkog sadržaja. U njemu se Marija Magdalena spominje kao najdraža Isusova učenica i njegova pratilja. "Otkupitelj je ljubio Mariju Magdalenu više od svih drugih učenica i često ju je ljubio u usta."

Druge su im učenice prilazile i pitale Isusa: „Zbog čega nju voliš više nego sve nas?“ Otkupitelj je odgovorio pitanjem: "Zašto ne volim vas kao nju?"

Taj prizor na prvi pogled zvuči kao intimna, ali i erotska veza. Međutim, vjerojatno je za onovremene čitatelje time izraženo duhovno zajedništvo i srodstvo između Isusa i Marije Magdalene (Hartenstein, 2000, str. 190.).

Marijino Evanđelje

Značenje se Marije Magdalene povećava. Pošto je Isus uzašao na nebo, trebalo je da učenice krenu u svoju misiju, ali se one iskreno boje te uloge. Tada je ustala Marija Magdalena, izljubila ih i rekla svojim sestrama: "Nemojte plakati, ne budite žalosne i ne sumnjajte, jer njegova će milost biti s vama i štiti će vas. I još više, dajte da slavimo njegovu veličinu jer nas je za to pripremio i učinio nas muškima."

Tada se javio Petar i rekao: "Sestro, mi znamo da je tebe otkupitelj više volio nego druge žene. Kaži nam otkupiteljeve riječi kojih se sjećaš, koje ti znaš, a mi ne i koje mi nismo čuli."

Marija je odgovorila: "Što je vama skriveno, ja ću vam objaviti. Vidjela sam Gospodina u jednoj viziji i to sam mu rekla. On mi je odgovorio i rekao: „Blažena si ti jer se ne kolebaš kad me vidiš. Jer gdje je razum, tu je i blago“.

U daljnjem se, dosta nepotpunom, tekstu razmatra mogućnost pojave vizija. Marija Magdalena tu postaje Isusova zastupnica koja je nakon njegova odlaska preuzela njegovu ulogu. Ona je tješila, hrabrila i poučavala druge. Tako je dobila mjesto prve učenice (postala je apostol apostola, o. p.), što su kasnije prihvatili svi apostoli, makar i u svađi. Jedino je njoj Otkupitelj povjerio vijest o svome i njezinu uzašašću k Bogu (Hartenstein, 2000., str. 190. – 191.).⁴

4. MAGDALENIN, LAZAROV I MARTIN ŽIVOTNI PUT NAKON ISUSOVA UZAŠAŠĆA

I dok su gnostička i apokrifna *Evandjelja* još imala kakav-takav dodir s Novim zavjetom, posljednjih trideset godina Magdalenina života čisti je apokrif, a najpotpunije se opet donosi u zbirci *Legenda aurea*.

Četrnaest godina nakon Isusova uzašašća, pošto su Židovi već davno ubili apostola Stjepana i protjerali ostale apostole, razišli su se ovi po mnogim poganskim zemljama da šire božju riječ.

Istovremeno su pogani dvadeset i sedmog Isusova učenika, svetog Maksima, Mariju Magdalenu, njezina brata Lazara, njezinu sestru Martu i vjernu služavku Martillu te svetog Cedoniusa, koji je od rođenja bio slijep, ali ga je Isus izliječio, ukrcali u čamac bez jedara i vesala i gurnuli ga u more vjerujući da će se putnici potopiti. Čamac je ipak, čudom, doplovio do Marseillea. Tamo nisu našli nikoga tko bi im pružio sklonište pa su ostali u predvorju jednog poganskog hrama.

Kad je Marija Magdalena vidjela kako narod prinosi žrtve idolima, počela je propovijedati i ubrzo je stekla povjerenje mnogih. To se dogodilo i s knezom te pokrajine. On ju je zamolio da pomogne njegovoj supruzi dobiti dijete. Dobivši sina, uputio se u Rim da posjeti sveta mjesta. Na putu su mu umrli i žena i sin pa ih je sklonio u spilju na jednom otoku. Vračajući se kući, našao je živu i ženu i dijete. Potom je sveti Maksim pokrstio cijelu obitelj. Knez je dao srušiti sve poganske hramove i sagraditi crkve, dok se je Magdalenino djelovanje osjećalo i dalje, da bi se na kraju ipak povukla u pustinju, gdje je trideset godina živjela u jednoj spilji.

⁴ Dio je ove studije o gnostičkim i apokrifnim evanđeljima koncipiran prema tekstu Judith Hartenstein, Maria Magdalena in apokryphen Evangelien, iz časopisa *Bibel und Kirche*, 55. Jahrgang 4. Quartal (4/2000.), Stuttgart, str. 188. – 191. Preveo I. Zvonar

Anđeli bi je svaki dan ponijeli u nebo da sluša božansku glazbu. Taj prizor pokazuje i ilustracija iz zbirke *Legenda aurea* (Sl. 1.).

Nakon smrti njezino je tijelo sveti Maksim pomazao mirisnim mastima i pokopao je sa svim počastima pored oltara u crkvi.

Sl. 6. Marija Magdalena u spilji
Batini Pompeo (Girolamo, 1708. – 1787.)

Predaja na tom mjestu ipak ne završava. U više je apokrifa Marija Magdalena prikazana kao Isusova supruga koja je po dolasku u Francusku rodila njegovo dijete – kćerku, začetnicu dinastije Merovinga.⁵

Tu počinje i legenda o Svetom gralu, čaši ili kaležu iz kojeg je Isus pio na posljednjoj večeri i u koji je Josip Arimatejac pri skidanju Isusa s križa skupio njegovu krv. Taj je kalež kasnije nestao pa su ga, bez uspjeha, tražili vitezovi Okruglog stola.⁶

Po drugoj verziji Sveti je gral sama Marija Magdalena jer je ona u Francusku donijela Isusovo dijete, dakle njegovu krv. Bilo kako bilo, zagonetka o tri Marije koje su pratile Isusa nikada neće biti razriješena, ali će ostati trajni poticaj za najrazličitije interpretacije i znanstvenicima i pjesnicima i romanopiscima. Hagiografija je o Magdaleninoj starijoj sestri Marti, koju je Isus izliječio od izljevaja krvi, u zbirci *Legenda aurea* puno jednostavnija. Tu se njezin utjecaj na Mariju Magdalenu tek spominje. Sva je pažnja posvećena svetičinu životu nakon organiziranog progonstva u nepoznato.

⁵ Merovingi su dinastija francuskih kraljeva koji su vladali tom zemljom od 481. – 751. godine. Naziv su dobili po Meroveju, vođi Salijskih Franaka (447. – 458.). Najznačajniji je vladar iz te dinastije Klodvig (481. – 511.).

⁶ Vitezove Okruglog stola čine najodličniji predstavnici engleskog plemstva skupljeni oko legendarnog kralja Arthura (5. stoljeće). Najugledniji su među njima bili Percival (Parsifal), Lancelot, Tristan i Galahad. U književnosti se, međutim, tu javljaju i osobe koje nikad nisu stupile na englesko tlo.

Sl. 7. Sveta Marta i ukroćeni zmaj
(„Legenda aurea“)

Magdalenin je i Martin brat Lazar po jednoj legendi postao biskup u Marseilleu i za cara Klaudija, koji je vladao od 41. do 54. poslije Krista, mirno umro. Po drugoj legendi on je za cara Domicijana (vladao od 81. do 96.) bačen u zatvor, gdje mu se ukazao Isus i ohrabrio ga prije nego što su mu odsjekli glavu.

Pošto je sa sestrom i bratom Lazarom u lađi bez jedara i vesala stigla u Marseille, privela je mnoge djevojke pravoj vjeri i probudila u njima ljubav za djevičanski život. Potom se preselila u Tarascon na obali Rhone. Tu je svetom vodom i tamjanom ukrotila zmaja ljudoždera, svezala mu oko vrata svoj pojas i odvukla ga u njegovo prebivalište, u močvaru uz Rhonu. Tada je na zapuštenom mjestu podigla samostan u kojem je, sa svojom služavkom Marcellom i drugim djevicama, živjela trideset godina u potpunoj skromnosti, odričući se mnogih zemaljskih dobara, posebno mesa i vina. Umrla je izgovorivši riječi koje je čula od Isusa na križu: „Gospodine, u tvoje ruke predajem svoju dušu.“

5. ZNANOST O MARIJI IZ MAGDALE

Iznimno je bogata literatura u kojoj se pokušava znanstveno objasniti lik Marije Magdalene. Valja ipak reći da se mnogi autori ponavljaju, a često se podudaraju i prikazi Magdalenina lika. Zbog toga Silke Petersen, vrhunska poznavateljica biblijskih tekstova, u uvodu svoje iznimno zanimljive studije *Marija aus Magdala. Die Jüngerin, die Jesus liebte*,⁷ kaže: „Brojni pomaci u prikazu Magdalenina lika kao u zrcalu prikazuju aktualne teme određenog vremena, a zanimljivi su i tamo gdje su daleko od novozavjetnih ishodišta.“ Predgovor svojoj knjizi ona završava riječima: – Pritom se načelno ne može postići ništa poput “konačne istine”, izvjesnosti “kako je zapravo bilo”, međutim, cilj bi trebao biti odgovorno postupanje s povijesnim izvorima, uzimajući u obzir njihov odnosni vremenski kontekst“ (prijevod pisca ovih redaka, str. 7. i 26.).

Zbog toga će za ovaj prikaz biti dovoljan tekst Susan Haskins, *Mary Magdalen. Myth and metaphor*.⁸

⁷ Silke Petersen, *Maria aus Magdala. Die Jüngerin, die Jesus liebte* – u časopisu *Biblische Gestalten*, Band 23, Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2011.

⁸ Susan Haskins, *Mary Magdalen. Myth and metaphor*. Nakladnik: Riverhead Books. New York, 1995.

Više od dvadeset i pet godina feminističke znanstvenice osporavaju religijsku dogmu – preispitujući sve od uloge žene u ranoj crkvi do religije Boga Oca.

Prvi pokušaj, *Sama od svog spola* (1976.) Marine Warner, nastoji razlikovati Mariju, povijesnu ženu, koja je rodila Isusa, od mitologije koja okružuje Djevicu Mariju.⁹

Sada je i Suzan Haskins, britanska autorica, obrazovana u samostanima u Singapuru i Engleskoj, htjela slično prikazati Mariju Magdalenu koja je, budući simbol neobuzdane ženske seksualnosti, postavljena kao iskonski kontrapunkt djevice.

U svom nastojanju da ispravi zablude, Haskins počinje s izvještajima iz evanđelja što prikazuju Mariju Magdalenu kao Isusovu sljedbenicu koja je ne samo gledala raspeće nego je i prva donijela vijest o njegovu uskrsnuću.

Zapravo, Evanđelje po Marku kaže da je ona prva vidjela uskrslog Krista i nitko joj nije vjerovao.

Tako oplemenjena prvim Spasiteljevim pojavljivanjem, Marija Magdalena je od strane rane Crkve viđena kao apostolica apostola, uz koju su, ne slučajno, i žene sudjelovale kao učiteljice i đakoni.

Ali s vremenom su očekivanja o skorom Drugom dolasku splasnula, crkveni su se čelnici organizirali cijelo vrijeme i mijenjali prvotne religijske zasade.

Institucionalizacija koja je uslijedila donijela je nove dogme, nove doktrine te smanjenje broja ostalih žena u Novom zavjetu i, sugerira Haskins, zamaglila ulogu Marije Magdalene kao pobožne učenice slikom pokajničke kurve. Ta je metamorfoza ključna za razumijevanje mita koji okružuje Magdalenu.

Haskins tvrdi da ju je svaka epoha “modelirala prema vlastitim preokupacijama, strahovima i težnjama”, pa sama želi zabilježiti i analizirati te prikaze kroz umjetnost, književnost i religijske spise posljednjih dvije tisuće godina. Štoviše, u tijeku rasprave o raskošnim slikama i ikonografiji koja okružuje Magdalenu, Haskins također daje društvenu povijest žena i točnije, prisiljavajući utjecaj religijske ideologije. Ta se opresija temeljila na promatranju žena prvenstveno u smislu njihove seksualnosti – bilo kao djevica, bilo kao ženturača. Tako je Marija Magdalena, krajnje loša djevojka, otkupljena kroz vjerski autoritet i postaje, u tome procesu, zaštitnica i pokajnica i prostitutki. U srednjem je vijeku bila omiljena svetica – kao svaka žena koja griješi, ali se ipak nada da će pokanjem dostići nebo.

Bila je i uzor ženskim mističarkama koje su je, odričući se seksualnosti, kao što je to, navodno, učinila i obraćena Magdalena, nazivale nadahnućem. Do renesanse je Marija Magdalena postala senzualni ženski lik koji su voljeli umjetnici, dok prikazi, uvijek sve više, odražavaju seksualnost što dolazi u prvi plan.

⁹ Marina Warner, *Alone of All Her Sex. The Myth and the Cult of the Wirgin Mary (Sama od svog spola. Mit i kult Djevice Marije)*. Nakladnici: Weidenfeld & Nicolson, 1976.

Potkraj 18. stoljeća osnivaju se *magdalenske kuće* za preodgoj palih žena, a izraz "magdalena" postaje eufemizam za prostitutku.

Danas, iako su tekstovi o Mariji Magdaleni rjeđi nego u prošlim razdob-ljima, suvremeni je pisci, s jedne strane, koriste za predstavljanje seksualno oslobođene žene, a s druge kao ženskog pandana Kristu.

Po svojoj zadaći i postupcima Marija Magdalena je slična i u drugim studijama koje nastoje pokazati povijesnu konstrukciju religijskih simbola.

Tako Karen Armstrong, u knjizi *Povijest Boga (A hystory of God)*¹⁰ vješto okuplja svoje dokaze i elegantno utkiva Marijinu priču u svjetsku kulturu.

Susan Haskins, međutim, bilo da piše o srednjovjekovnim relikvijama, rensansnom slikarstvu ili viktorijanskoj pornografiji, redovito uspijeva pokazati kako je predmet njezine pažnje bio platno na koje je svako doba projiciralo svoje strahove i fantazije o ženskoj seksualnosti.

Vraćajući biblijsku Magdalenu u svoje vrijeme, Haskins se nadala da će žene dobiti snažan simbol za pravo da budu vođe u crkvi.

Ona izravno upire prstom u rane crkvene oce, koji su stvorili dihotomiju djevice i prostitutke i optužuje vjerske vođe, kroz stoljeća, za podređivanje žena.¹⁰

Nakon svega, velik je dio Marijine ikonografske slike bio, ironično, kreacija muškaraca koji su nastojali umanjiti važnost Kristove najvjernije sljedbenice.

Značajke pale žene, koje su joj pripisali, imale su neočekivani učinak, učinile su je beskrajno fascinantnom. Zanimljiv je završetak inače vrlo opsežne studije Suzan Hopkins (518 stranica) koji se ovdje donosi u slobodnijem prijevodu.

– Prava Marija Magdalena ima mnogo toga za ponuditi kada je oslobođena svih ograničenja koja joj je nametnula spolna pristranost. Simbolizam je uklonio tu nepravdu, a moderna je učenost omogućila povratak na prvobitno poimanje njezine osobnosti. Ako još postoji potreba za simbolikom, ne bi li prava Marija Magdalena, učenica uz križ i navjestiteljica novog života, ne manje lijepa od svoje mitske osobe, a daleko poučnija kao lik neovisnosti, hrabrosti, djelovanja, vjere i ljubavi mogla bolje služiti kao simbol ženi danas? Friedrich Nietzsche (1844. – 1900.) je napisao da je svakoj kulturi potreban mit i da je osiromašila kada ga je izgubila. Međutim, ne može li naša kultura gubitkom mita o Mariji Magdaleni ne samo što izgubiti nego i sve dobiti?

Tekst završava podatkom: "U studenom 1992. godine Generalni zbor Engleske crkve izglasao je zaredivanje žena za svećenike."

¹⁰ Karen Armstrong, *Povijest Boga (Hystory of God)*. Preveo Dragan Vuković. Nakladnik: Prosvjeta, Zagreb, 1998.

¹¹ Upravo je papa Grgur I. Veliki (? – †604.) u svojoj propovijedi 591. ujediniio sve tri Marije u lik Marije Magdalene i proglasio je bludnicom. Danas se, prema rimokatoličkom kalendaru, slavi kao svetica, a njezin je spomendan 22. srpnja.

Posebno su impresivne slike o prvom susretu Marije Magdalene s Isusom nakon njegova uskrsnuća i u književnosti i u likovnoj umjetnosti obilježene rečenicom *Noli me tangere*.¹²

6. MARIJA MAGDALENA U LIJEPOJ KNJIŽEVNOSTI.

Budući da tekstovi što čine glavni predmet ove studije u cijelosti pripadaju baroku, možda nije na odmet da se za čitatelje kojima književnost nije osnovna preokupacija i ovdje nešto kaže o toj stilskoj formaciji. Naziv *barok* dolazi od portugalske riječi *barocco*, što znači nepravilan, iskrivljen biser. Tim se pojmom htjelo obilježiti postupke novih stvaratelja koji svjesno razbijaju renesansnu harmoniju, proporcionalnost i sklad, da bi posebno naglasili asimetričnost te pretjeranost u ukrašavanju s obzirom na sve umjetničke rodove, a posebno na retoričnost te sklonost učenju mnogostranosti.

Novi se pravac u umjetnosti razvio kao odjek protureformatorskog pokreta obilježenog jednom od osnovnih ideja da se „izgubljene ovce“, u renesansi naglašeno sklone ovozemaljskom životu, „ponovo vrate u krilo Gospodnje.“ Vremenski se stavlja između 1600. i 1720. godine. Veći je dio tog razdoblja u srednjoj i sjevernoj Europi obilježen krvavim Tridesetogodišnjim ratom (1618. – 1648.) između katolika i protestanata.

Dijelom zbog krvavog vjerskog sukoba, a dijelom zbog ustrajnog duhovničkog opominjanja na beskonačnu Božju moć i mističnu vječnost, izgubljena je ovozemaljska samosvijest humanističke renesanse. Čitav čovječji bitak 17. stoljeća postaje nepomirljivi razdor duhovnih sila, s jedne strane *erosa* (žeđi za životom), a s druge *tanatosa* (blizine smrti), u svijetu podlo-žnom stalnim promjenama, koji će se, unatoč svojim žarkim bojama, uvijek pojavljivati samo kao prolaznost, kao vanitas. Tu je misao, u svega nekoliko stihova, izvrsno oblikovao Ivan Gundulić (1589. – 1638.) na početku svog *Osmana*:

Ah, čijem si se zahvalila,
tašta ljudska oholasti?
Sve što više stereš krila,
sve ćeš paka niže pasti!

Vjekovite i bez svrhe
nije pod suncem krepke
stvari, a u visocijeh gora
vrhe najprije ognjeni
trijes udari.

¹² Sabrina Peer, *Maria Magdalena im "Noli me tangere" – Motiv*. Institut der Kunstgeschichte. Graz, 2013. Usporediti i sliku 5.

Bez pomoći višnje s nebi svijeta je stavnost svijem bjeguća; satiru se sama u sebi silna carstva i moguća.	Kolo od sreće uokoli vrteći se ne pristaje: tko bi gori, eto je doli, a tko doli, gori ustaje.
--	---

Osim povijesnih epova, u baroknoj književnosti dobiva značajno mjesto i religiozna poema, svojevrsni nastavak tzv. *planactusa* ili *Gospinih plačeva*.

Začetnik je te vrste u nas također Ivan Gundulić kao autor djela *Suze sina razmetnoga* (Mleci, 1622.). To je u tri *Plača* opjevana biblijska tema iz *Evandjelja po Luki* (15) o izgubljenom sinu, no tek je poneki detalj uzet iz *Evandjelja*:

Tuj čim skonča u životu Jedva uzdahe podiraše, mrući od glada žirnom skotu Ili na kraju:	na jestojci zavidijaše, nasitit se želeć veće pićom ki se prascim meće.
Primi od sina ponižena molbu, i celov da mu tada, i sred dvora razvedrena, gdje vijek sunce ne zapada, pove- de ga rukom svojom da rasladi trud pokojom.	Tuj čim svijetle prve odjeće od čistoće na nj postavi i prsten mu poda veće za zlamenje od ljubavi, u veselju i radosti hvali božje svak milosti. ¹³

Najveći dio teksta ipa čine pjesnikova razmišljanja o grijehu, spoznaji grijeha i pokajanju.

Je li poticaj za poetsku obradu motiva o Mariji Magdaleni došao i na jadransku obalu pod utjecajem djela *Legenda aurea* Jacoba de Voragine, teško je reći. Činjenica je, međutim, da dosta vjeran prijevod Voraginina opisa života Marije Magdalene već vrlo rano sadržavaju i dva glagoljska prozna zbornika iz 15. i 16. stoljeća, pisana crkvenoslavenskim i hrvatskim jezikom, s posebnim obzirom na Magdalenina čuda učinjena za boravka u okolici Marseillea i njezin boravak u spilji.¹⁴

Prvi je u nas u stihove pretočio biblijsku scenu o Mariji Magdaleni Dubrovčanin Nikola Nalješković (1500. – 1587.) u pjesmi *Razmišljanje vrhu muke Isukrstove*, kom-

¹³ Svi su citati uzeti iz 13. knjige edicije *Pet stoljeća hrvatske književnosti*. Nakladnici: Matica hrvatska – Zora, Zagreb, 1964., str. 7., 41., 81. – 82.

¹⁴ Radi se o *Ivančićevu* (iz 14. i 15. st.) i *Žgombićevu* (iz 16. st.) zborniku. Usporediti tekst *Život Marije Magdalene* u djelu Vjekoslava Štefanića *Hrvatska književnost srednjega vijeka. Pet stoljeća hrvatske književnosti*. Knjiga 1. Nakladnici: Matica hrvatska – Zora, Zagreb, 1969., str. 271. – 273.

binirajući kod toga *Evandjelje po Luki* i *Evandjelje po Ivanu*.¹⁵

Isus dolazi u stan Šimuna gubavca

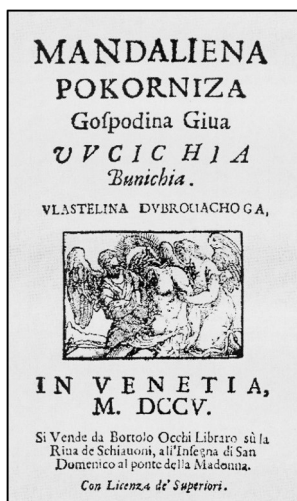
... i pride svojiema u grad od Betanije, od Jerusalema daleko ki nie,	pak poče plakati i noge suzami njegove plakati a trti kosami.
tuj ti ga na svoj stan veselo ustavi Šimun ki bješe zvan priz ime gubavi;	Tuj neki gledahu djela nje prisveta, slobodno mišljahu: čemu je taj šteta?
u toj Mandaljena poteče oni čas ne bivši tuj liena ter donie vriednu mas,	a Juda reče pas: ja mogah prodati za vele onu mas, uboziem pak dati.
er vidje velik trud gdi Jesus ukaza, ter glavu oda svud njome mu pomaza,	Za sve toj ne bi ubozim podao, nego bi sve sebi nevjernik ukrao. <i>Stihovi 68. – 82., str. 119.</i>

Zaokruženo je poetsko djelo ipak prvi put poteklo iz pera, također Dubrovčani-
na, Ivana (Điva) Bunića Vučića (1592. – 1658.). Bila je to poema *Mandaliena pokor-
nica*, ispjevana u tri *Cviljenja*.

Općenito se misli da je cijela starija dubrovačka književnost nastajala pod snaž-
nim talijanskim utjecajem, pa tada niti poema *Mandaliena pokornica* Ivana Bunića
Vučića ne bi bila iznimka. Najviše je sličnosti, dakako, ostvareno u poetskom izrazu
kakav je u 17. stoljeću vladao na talijanskom govornom prostoru.

¹⁵ *Stari pisci hrvatski*. Knjiga V. Pjesme *Nikole Dimitrovića* i *Nikole Nalješkovića*. Nakladnik: JAZU, Zagreb, 1873. Citirana je pjesma otisnuta pod br. 10, str. 118. – 120. Citat je na str. 19.

7. "MANDALIENA POKORNICA" IVANA BUNIĆA VUČIĆA

Sl. 8. Vrlo uspjele izdanje „Mandalienne pokornice“ iz 1705. god.

Upravo traje prijelazno razdoblje između smirene renesanse i razigranog baroka punog skladnih slika i šarenila u svim umjetničkim rodovima. Sve će se to jasno manifestirati i u djelima Ivana Bunića Vučića, možda više u *Plandovanjima* nego u *Mandalieni pokornici*.

Kad bi se tražili izravni uzori za Bunić-Vučićevu poemu, u obzir bi došla dva teksta.

Jedan je od njih, kako kaže i sam naslov, potekao iz pera Erasma Valvasonea (1523. – 1593.), *La-grime die santa Maria Maddalena, del signor Erasmo delli Signori d Valvasone (Su-ze svete Marije Magdalene gospodina Erazma od obitelji Valvasone)*, prvi put objavljen u Ferrari 1586.

Djelo je kasnije objavljivano u raznim zbirkama, u novije vrijeme, dakako, i suvremenom grafijom.¹⁶

Radi se o vrlo opširnoj poemi od sedamdeset i šest stanci (oktava). Osnovna je značajka djela da se Marija Magdalena poimence spominje samo u naslovu, a u

tekstu nema ni njezine sestre Marte ni brata Lazara.

U centru su pažnje suze Magdalene pokajnice, više utemeljene na apokrifima nego na Bibliji.

Poema i počinje vrlo impresivnim opisom spilje u kojoj se našla obraćenica. Između gustih šuma i saksonskih litica, gdje ljudska stopa ne dodiruje travu, gdje su gostoljubiva prebivališta strašnih vukova.

Tu se našla plemenita grešnica koja je umrla kao svetica. Prije je bila poštovana žena, navikla na udobnost kraljevskih uvjeta, na sluškinje i ogrtače, na zlato, dragulje i raskošne palače, besposlice, gozbe i bankete, sama je birala i mijenjala ljubavnike. Promijenivši se, odlučila se na život u surovim i opakim šumama, u gladi, u pustinjačkim uzdasima, a bila je prije lascivna djevojka, ništa manje nego lijepa. Djelo i završava apokrifnim prizorom kako je često nose anđeli u nebo, gdje joj je darovano da vidi svog ljubavnika. Ta se scena podudara s istovjetnom scenom iz zbirke *Legenda aurea* iz koje je vjerojatno i uzeta. Tri zadnja stiha predstavljaju tada uobičajenu formulu:

¹⁶ Za ovu je priliku korištena zbirka *Le lagrime di s. Petro, di Cristo, Di M. Vergine, Di S. Maria Maddalena e quelle Del penitente con un capitolo al crocifisso e Il lamento di Maria Vergine*. Versi: Di Luigi Tannillo, di T. Tasso, Erasmo da Valvasone ed Angelo Grillo, Milano. Per Giovanni Silvestri, 1838., str. 73. – 98.

Koliko se diže ponizna žarka vjera;
Sada uživajte zauvijek i čujte s neba,
Širite zvuk svoje svete hvale.

Drugi je primjer poema *La conversione di s. Maria Maddalena (Obraćanje svete Marije Magdalene)* iz pera Gabriella Chabrere (1552. – 1638.) dovršena oko 1582.

I to je opsežan tekst pisan kontinuirano, u stihovima različitog metra. Osnova je također apokrifna, ali djelo ipak ima više dodirnih točaka s *Biblijom*. Dakako da brojne scene svojom kičenošću izlaze iz biblijskih okvira. Tu je i sestra Marta dobila zapaženiju ulogu.

Pjesnik na početku zaziva Muzu da mu pomogne razriješiti neke dileme, posebno oko shvaćanja zemaljske i duhovne ljubavi. Nakon niza opširno naslikanih prizora koji su više plod težnje za baroknom slikovitošću, posebno kad se opisuje odjeća, poema završava stihovima u kojima “veliki vječni Gospodin, velika rijeka rasprostranjenih dobara” štiti Mariju Magdalenu od krivnje drugih i daje joj mir koji se poslije više nikad od nje neće odvajati.¹⁷

Najmanje što se, i nakon pomnijih usporedbi s citiranim tekstovima, može reći, jest tvrdnja da poema *Mandalijena pokornica* Ivana Bunića Vučića nije njihova imitacija. Razlike su i u sadržaju i u vanjskoj formi očigledne.

I još nešto. Ne može se ignorirati dojam da su jači utjecaji, ukoliko ih je u ovoj poemi bilo, dolazili s njemačkog nego s talijanskog govornog prostora.

Možda to i nije najbolje autorovo djelo, ali je činjenica da je vjeran odraz dubrovačkih književnih prilika njegova vremena.¹⁸

Koncipirano je u tri cjeline koje je autor nazvao *Cviljenjima*. To je, svakako, odraz pokorničine želje da raskine sa životom koji je vodila do susreta s Isusom. Pa ipak, sam izraz niti fonetski niti značenjski ne može opravdati svoje mjesto u naslovu. Više bi odgovarala riječ *plač*. Pjesnik će tu malu nespretnost ipak nadoknaditi iznimno pravilnim osmeračkim kvartinama s ukrštenim rimama.

Svako je *Cviljenje* kratko najavljeno s nekoliko latinskih riječi.

Cviljenje prvo:

Erat mulier in civitate peccatrix, etc. (U gradu je bila žena grešnica itd.)

Ut cognovit etc. (Kako je znala itd.)

¹⁷ Ovdje je korišten tekst iz zbirke *Poesie scelte di Gabriello Chiabrera*. Vol. II. Napoli. Presso Saverio Giordano, 1842., str. 171. – 180.

¹⁸ Djelo je dovršeno i prvi put tiskano u Jakinu (Anconi) 1630., a drugi put, također u Anconi, 1638. Od tih izdanja nije sačuvan niti jedan primjerak. Čuva se tek treće izdanje tiskano u Mlecima 1659. godine. Jedno je, grafički vrlo uspješno, izdanje također objavljeno u Veneciji 1705. Ovdje je krišteno izdanje PSHK iz 1975. i, dijelom, iz 1705.

I to je djelo koncipirano na apokrifnim zapisima, ali se jasno mogu izdvojiti i biblijske scene. Za ovaj je kontekst vrlo intrigantan sam početak poeme, na koji će biti upozoreno i kasnije. Pjesnik se obraća smrtnicima savjetom da se ogledaju u grešnicu koja se pokajala i tako ugase zle požude.

Slijedi apokrifna slika Magdalenina slobodnog života u slavi i bogatstvu. Njezino je najveće zadovoljstvo u raskošnoj odjeći i broju zavedenih mladića. Tu je barokni jezični izraz doživio svoje vrhunske trenutke.

Budući da je vrlo rano ostala bez oca i majke, Magdalena uzima sve što joj se pruža, pri čemu ne mari niti za sestru niti za brata. Zbog toga je rano stekla glas javne grešnice u gradu Magdali.

Dolazi do, u ovoj poemi potpuno nemotiviranog, prvog susreta s Isusom, ali taj susret ipak znači trenutnu duboku promjenu u Magdaleninu duševnom životu.

Drastična je slika opisa kako, sada pokornica, skida sa sebe sve ukrase, kako se kaje. Tek tu se spominje crkva iz koje izlazi rasplakana Magdalena i žuri svome domu. Već je putem odlučila da će svu raskoš zamijeniti pustinjom.

Cijeli je drugi dio prvog *Cviljenja* posvećen Magdaleninu iskazivanju strastvene želje za promjenama u budućem životu i završava kiticama:

I ako nije vlasti moje	dopušteno da daj mi je
da ju mogu dopratiti,	na izgled drage nje pomasti
da budemo noge tvoje	da se moja krv prolije
groznijem suzama oba umiti,	cjeća tvoje slave i časti.

Cviljenje drugo:

Attulit alabastrum etc. (Donijela je alabaster itd.)

Remittuntur tibi peccata. (Tvoji grijesi su oprošteni)

Taj dio poeme čine vrlo precizne slike mijenjanja Magdalenine vanjštine, a time i duševnog života, čemu je suprotstavljena beskrajna Božja milost i sklonost opraštanju. Slijedi biblijska scena izlivanja plemenite masti na Isusovu glavu, pranje nogu suzama i brisanje pokorničinom kosom u dvoru gubavca Šimuna:

Ovi svijeti vidješe se	Poniknuta paka staše
dikli mladoj bolji u sve mu,	Jezusovijem za nogami,
zato pomas svu prinese	a noge mu oblijevaše
i na glavu obli njemu.	prem groznijema nje suzami,

Ona učini djelo ovo	ke je blago s mnogo časti
za spomenu uvijek dati,	svojijem pramim otirala,
tijem priteče Jezusovo	i mazala tom pomasti,
tijelo u grobu pomazati.	i pridrago celivala.

Šimun je zbunjen tom scenom i posumnjat će u Isusove proročanske moći:

„Ovi prorok pravi da je,
koga slave svud i diče,
zno bi ka je i kakva je
grešnica ova ka ga tiče."
(PSHK, 1975., str. 189.)

Čuvši to, Isus pripovijeda Šimunu parabolu o dva dužnika iz Evanđelja po Luki kojima vlasnik novca oprašta dugove, jednom veći, a drugom manji dug. Šimun sam dolazi do zaključka da veću zahvalnost duguje onaj kojemu je oprošten veći dug. Tako i Isus oprašta grijeh Magdaleni, jer je iskreno ljubila.

Cviljenje tretje

Tulerunt Dominum meum etc (Uzeli su mog gospodina itd.)

Vidi Dominum etc. (Vidjela sam gospodina itd.)

Cviljenje tretje je najvećim dijelom posvećeno Magdalijeninoj ljubavi prema Isusu, koja se povećava iz trena u tren, da bi na kraju ipak više sličila svjetovnoj nego duhovnoj. Tu se prvi put spominje i Magdalenin brat Lazar kojega je Isus uskrsnuo četiri dana nakon smrti.

Dalje se opisuju prizori Isusova križnog puta i zbivanja na Kalvariji. Pošto je Isus skinut s križa, Magdalena mu ponovo umiva noge. Nastaje pomrčina Sunca, zemlja se tresce, a mrtvi se pojavljuju iz grobova. Isusa sahranjuju. Marija s Marijom Magdalenom dolazi drugi dan rano da pomažu Isusa, ali nalaze prazan grob. Žene su zbunjene i uplašene.

Na tom se mjestu *Evanđelja* ponešto razlikuju.

U *Evanđelju po Mateju* anđeo silazi s neba, odmiče kamen kojim je grob bio zatvoren i javlja ženama da je Isusu uskrsnuo. U *Evanđelju po Marku* mladić dočekuje žene u otvorenom grobu i javlja im o uskrsnuću. U *Evanđelju po Luki* ženama pristupaju "dva čovjeka u blistavom odijelu" i pitaju ih zašto traže živog među mrtvima. U *Evanđelju po Ivanu* žene dolaze u prazan grob, a Petar i Ivan tu nalaze dijelove Isusove odjeće.

Pjesnik se u nastavku strogo držao *Evanđelja po Ivanu* Na temelju je tog teksta i opjevano Isusovo ukazanje Mariji Magdaleni:

Tada Jezus svu nje želju
za ispunit, "Marija!" – reče,
a ona njemu: "Učitelju!"
i grlit mu noge teče.

Ja ushodim previšnjemu,
k momu i k vašem ocu gori,
k momu Bogu i vašemu
ki sva vlada, ki sva stvori."

On joj veli: "Ne tegni me,
još ne uzidoh k ocu momu,
ti pod' z glasom čestitime
k mojim bracim, rec' svakomu:

Sveta dikla, Bogu mila
k učenicim otišla je
i sva im je navjestila,
i ko Boga vidjela je.

(PSHK, 1975., str. 203. – 204.)

Apostoli ne vjeruju Magdaleni da je prva vidjela uskrslog Isusa, ali ne mogu pobiti njezinu tvrdnju. Pjesnik i tu posuđuje detalje iz apokrifa u kojima Magdalena dobiva moć da i sama tumači Isusove riječi i tako ostaje "apostol apostola"

Tijem velika prije grešnica
tako ljubeć bi ljubljena,
navjesnicim navjesnica
da bi od Boga određena.
(PSHK, 1975., str. 204.)

Nema sumnje da je Vučićeva poema *Mandalijena pokornica* imala svoju čitalačku publiku. Danas je to ipak više jedan sretan trenutak u dubrovačkoj književnosti 17. stoljeća, koji možda ne bi zadovoljio sve crkvene oce, jer je na svoj način uspostavio vrlo labilnu granicu u poimanju tjelesne i duhovne ljubavi, ali mu se ne može poreći poetska vrijednost. Sadržaj je, dakako, ovisio o izvorima koji su potakli pjesnika da i sam progovori o jednoj iznimnoj osobi.¹⁹

I dok o Vučićevoj i Đurđevićevoj *Mandalijeni* pišu sve povijesti hrvatske književnosti, a djela redovito ulaze i u srednjoškolske programe, o jednoj iznimno uspješnoj kajkavskoj poemi, *Pesen od Marie Magdaleine*, koja je nastajala i nastala u isto vrijeme kada i Vučićeva, hrvatska književna znanost ne zna ništa. Je li krivnja na potpunoj nezainteresiranosti za stariju kajkavku poeziju ili namjerno prešućivanje jednog segmenta hrvatske književnosti, teško je reći. Činjenice ipak govore same za sebe.

¹⁹ Druga je poema, *Uzdasi Mandalijene pokornice*, autora Ignjata Đurđevića (1675. – 1737.), objavljena u Veneciji 1728., mnogo mlađa pa ne ulazi u kontekst ove studije.

8. KAJKAVSKA “PESEN OD MARIE MAGDALEINE“

Najstariji je, dosad poznati, tekst *Pesni od Marie Magdaleine* sačuvan u rukopisnoj zbirci danas poznatoj kao *Nedelišćansko-Markišavska pjesmarica*.

Radi se o opsežnom svesku kojemu nedostaje početak i veći broj listova na kraju. Označene su, po tadašnjem običaju, samo neparne stranice, točnije listovi, pa rukopis počinje nešto teže čitljivom stranicom 20b, a završava na stranici 143a. Listovi su veličine 15,5 x 10,5 cm. Pjesmarica sadržava samo tekstove duhovnih pjesama, ali se uz mnoge zapise upućuje na koju ih melodiju valja pjevati što, u neku ruku, može objasniti i djelomičnu oštećenost rukopisa.

To su, naime, bili unikati koje su si posuđivali kantori (nazivani i školnici, jer su povremeno obavljali i učiteljsku službu) za pjevanje u crkvi i najčešće ih ne bi vraćali u prvotnom opsegu. Zbog toga su mnoge rukopisne pjesmarice okrnjene. Obično nedostaju početne ili završne stranice.²⁰

Da je pjesmarica o kojoj je ovdje riječ sastavljena u Nedelišću u Međimurju 1632. godine, svjedoče dva zapisivačeva umetka. Prvi se nalazi na kraju pjesme *Pesen od Noe Patriarha* (br. 32, str. 96a – 100a) gdje stoji:

*Od Kristuševoga, na sveit porod,
ienya, da se je pisalo, jezero i
šest sto.
In ober toga, trideset i drugo, pef,
en je spravlenja Boguvi na diko.
Hvala bodi Bogu, Ocu Nebeskomu i
Sinu njegovomu, vekvekoma.
Amen.*

Od Kristuševoga, na sveit porod,,
jenja, da se je pisalo, jezero i
šest sto.
In ober toga, trideset i drugo, pef,,
en je spravlenja, Boguvi na diko.
Hvala bodi Bogu, Ocu Nebeskomu i
Sinu njegovomu, vekvekoma.
Amen.

²⁰ Prvi je hrvatsku književnu javnost s tom pjesmaricom upoznao Alojz Jembrih u svom radu *Nedelišćansko-Markišavska crkvena pjesmarica iz 1632. godine*, i to na osnovi kopije rukopisa koju je dobio od Jakoba Emeršića iz Ptuja. Tekst je objavljen u zborniku *Radovi Zavoda za znanstveni rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti Varaždin*. Knjiga 6 - 7, Varaždin, 1994., str. 79. - 93.

Na završetku se, pak, teksta, *Na Svetoga Pavla preobnena den* (slavi se 25. siječnja). Actor 9. 1. 20. Cap. (br. 42., str.123b – 129b), nalazi dodatak:

Veta pesen spravlena je zdaj
verše, i Svetoga pisma vun,
ka vzeta je, v Nedelišči pon,
delek pervo postni, Mei,
seca je den osmi.
Amen.

Veta pesen spravlena je zdaj
verše, i Svetoga pisma vun,
ka vzeta je, v Nedelišči pon,
delek pervo postni, Mei,
seca je den osmi.
Amen.

Time su precizno označeni i mjesto i vrijeme nastanka rukopisa.

Budući da se drugi citat nalazi na kraju predzadnjeg teksta, a *prvopostni* je poneđjeljak mogao doći samo nakon Pepelnice, vrlo je vjerojatno da je to bio osmi ožujak. Sva je, dakle, prilika da je i čitav rukopis završen u 1632. godini. Iz toga proizlazi da se radi o trećoj po starosti precizno datiranoj kajkavskoj poetskoj zbirci.²¹

Povijesne su prilike odredile da Međimurje već za Jurja Zrinskog IV. (1549. – 1603.) bude čvršće vezano za Zaladsku županiju, a toj je županiji pripadalo i susjedno Prekmurje, čime je za duže vrijeme ostalo odvojeno od slovenskog naroda, koji je administrativno ušao u sastav Austrije, pa je stjecajem okolnosti moralo razvijati svoj jezik, kulturu i književnost. Kulturne su se veze među spomenutim pokrajinama pojačale pod utjecajem protestantizma, do sredine 17. stoljeća jače prisutnog u Međimurju, a zahvatio je i veći dio Prekmurja.

Poznato je da je Martin Luther (1483. – 1546.) sveo crkveno bogoslužje na propovijed i pjevanje. Budući, pak, da Prekmurci u to vrijeme nisu imali svojih duhovnih pjesama, a tekstove Primoža Trubara (1508. – 1586), inače začetnika slovenske pismenosti i književnosti, nisu razumjeli, posezali su za sebi najbližim i najrazumljivijim kajkavskim crkvenim pjesmaricama, bez obzira na činjenicu što je u njima prevladavao rimokatolički duh.

Tako su mnogi kajkavski rukopisi završili u Prekmurju i ostavili vidan trag i u prekmurskim rukopisnim poetskim zbirkama. To se dogodilo i *Nedeliščanskoj pesmarici*, koja je preko prekmurskog mjesta Puconci dospjela u Markišavce, nedaleko od Martjanaca (oba su mjesta bila izrazito protestantska), gdje je bila prepisana. Tu ju je našao i otkupio profesor Matija Maučec.

²¹ Uzme li se u obzir da se s priličnom sigurnošću može tvrditi kako je barem dio *Martjanske pesmarice* starije nastao 1593. (ili koju godinu ranije), a *Marijin plač* iz *Erdelja* Andrije Knezajića 1626, Nedeliščanska pesmarica dolazi na treće mjesto.

Prepisivač je *Nedeliščanske pesmarice* u tekstove spontano unosio i pojedine elemente živih prekmurskih govora. I premda se to događalo u neznatnoj mjeri, slovenski etnolog i povjesničar književnosti Vilko Novak (1909. – 2003.), koji je i sam opisao i predstavio javnosti preko sto prekmurskih rukopisnih pjesmarica, vidi u tome početke stvaranja prekmurskoga književnog jezika.

Kakva je bila daljnja sudbina originala, neće se saznati. Izvjesno je to da je bio više puta prepisivan pa se upotrebom vjerojtno istrošio i izgubio.

Budući da se prijepis nastao u Markišavcima dugo upotrebljavao u prekmurskim evangeličkim crkvama, iako za njegov luteranski značaj nema nikakvih dokaza, Novak i tu poetsku zbirku smatra slovenskom pa prvotnom nazivu dodaje i drugi – *Markišavska*. Kako ipak nije mogao ignorirati mjesto nastanka originala, ostat će njegov naslov *Nedeliško-Markišavska pesmarica*.²²

Svezak sadržava dva podosta okrnjena i četrdeset cjelovitih tekstova. Neki su tekstovi vrlo dugi i obuhvaćaju i više od sto stihova.

Iz okrnjenog se prvog zapisa raspoznaje da je to pjesma o Sudnjem danu, jer je prvi dio pun makabričnih slika o raspadnutim tijelima, golim kostima (*čontama* – mađ. kosti) i ogavnom zadahu, a drugi dio opisuje anđeoski poziv trubama na ustajanje i kršćana i heretika, a Bog će im suditi. Tekst je vrlo dug, a završetak glasi:

Gospon Jezuš i tako tam začne v ti,,
stom gümni pšenico mlatiti,
vsakoga šče terdno opitati,
s te pravice cepmi vkup sterti.
(Str. 26b)

Vrlo je dug i zapis *Ti Bogh prekune grešnike*, koji završava tada uobičajenom formulom:

²² Vilko je Novak, bez sumnje, najbolji poznavatelj prekmurskih rukopisnih pjesmarica, a prvi je detaljno proučio i *Mariborsku*, *Mariborsko-prekomursku* ili samo *Prekomursku pjesmaricu* i objavio kritičko izdanje svih sačuvanih dijelova rukopisa, ali pod naslovom *Martjanska pesmarica I. (starejša)* jer je iznimno velik broj rukopisa zahtijevao i precizniju oznaku. Za taj se naziv odlučio jer se rukopis, inače sastavljen od pet dijelova različite starosti, još 1710. nalazio u vlasništvu nekog Nikole Legena (vjerojatno i samog duhovnika) u Martjancima. *Martjanska pesmarica*. Uredil in spremna besedila napisal Vilko Novak. Nakladnik: Založba Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU. Ljubljana, 1997. O *Nedeliško-markišavskoj se pesmarici* detaljnije govori u predgovoru navedene knjige na str. 37. – 38. Kopija o kojoj je ovdje riječ danas je vlasništvo Narodne in univerzitetne knjižnice u Ljubljani (Ms 1485), a pisac ju je ovih redaka dobio dobrotom dr. Nine Ditmajer. Hvala!

Oh Bog zemi k sebi veto pesen,
z lubeznosti ko smo ti speivali,
prosimo te zveliči nam duše,
daj v nebeski žitek vekivečni. Amen.
(Br. 4, str. 30a – 38a)

Zbog toga zapisivač ispod pjesme dodaje primjedbu: *Dvei stou i dva versuša* (i brojkom 202). Toliko bi bilo pravilnih stihova da se oblikuju po ritmu.

Sadržaj zbirke samo djelomično prati crkvenu godinu. U njoj nema božićnih pjesama, ali su zato naglašeniji korizmeno razdoblje i dani Isusova uskrsnuća.²³

U tu grupu ide i po naslovu zanimljiva pjesma *Na Rusalsko nedelo od večera*. Radi se o blagdanu Rusalje koji u hrvatskom standardnom jeziku nosi naziv Duhovi, a na kajkavskom je govornom prostoru uobičajen izraz Trojaki.

Odakle je taj naziv došao u *Nedeliško-Markišavsku pesmaricu*, ostat će tajna. U kajkavskim rječnicima niti u tekstovima starih kajkavskih pisaca tog naziva nema, ali se zato javlja u Dubrovniku. Ipak je vjerojatnije da je na slovenski i kajkavski govorni prostor došao sa sjeverozapada, preko Slovačke.

Bilo kako bilo, pjesma obrađuje biblijski motiv o tome kako je Isus poslao apostolima dar Duha svetoga, pa su mogli propovijedati na više jezika.²⁴ Slijedi osam pjesama koje su se pjevale po nedjeljama nakon Svetoga Trojstva.²⁵

U nekoliko su njih obrađene biblijske teme. Tako već prva govori o izgonu Adama iz raja, a tu su i epizode o Kajinu i Abelu te bogatašu i Lazaru.

Treća govori o rasipnom sinu, deseta o propasti Jeruzalema, dok su ostale uobičajeni pozivi vjernicima na pobožnost.

Sadržajnu cjelinu čine tri pjesme pod latinskim naslovima: *Lamentatio Adami ekspulsi e Parad...* (*Oplakivanje Adama protjeranog iz raja*, str.110b – 114a), *Consolatio Angelica qua Angelus alloquitur Adamum* (*Utjeha anđela kojom se obraća Adamu*, str.114b – 115b) i *Ad Consolationem Angelicam magno cum gaudio respondet* (*On [Adam] s velikom radošću odgovara na anđeosku utjehu*, str. 115b – 117a).

²³ Tekstovi su u većini slučajeva označeni naslovima, ali se neki donose i samo po prvom stihu. Ovdje su u zagradi navedene stranice pojedinih zapisa. Tako bi u korizmeni ciklus išle pjesme: *Nedela pervopostna* (39a – 39b) – to je izvadak iz *Evanđelja po Mateju* i govori o četrdesetodnevnom Isusovu postu. *Drüga na Cvetno nedelo* (42b – 43a); *Drüga na Cvetno Nedelo* (43b – 44a); *Pesen na veliki Petek* (45b – 47a); *Na Den v nebo zastuplenja* (48b – 50b); *Kristuš je v nebo zastopil* (50b – 51a).

²⁴ *Martjanska pesmarica I.* sadržava tekst pod naslovom *Na Ruzszalszke fsvéte dni* (III. dio, str. 28. – 34., Novak, str. 234. – 237.) iz kojega je očigledno da se radi o drugačijem prikazu istog sadržaja, što znači i o dvije različite pjesme na istu temu. U priloženom rječniku Novak pojam *rusalski* tumači kao *binkoštni* (slovenski naziv za Duhove).

²⁵ Niz pjesama nije kontinuiran. Zapisani su tekstovi uz 1., 2., 3., 7., 9., 10., 20. i 22. *Nedjelju po Svetom Trojstvu*.

Već se iz naslova vidi da u prvoj pjesmi Adam oplakuje svoj položaj nakon napuštanja raja, u drugoj ga anđeo tješi, a u trećoj Adam zahvaljuje anđelu za izrečenu utjehu.

Niz je biblijskih motiva opjevan dosta vjerno, ali bez sustava u redosljedju. Oni govore o Sodomi i Gomori, o Noi patrijarhu, o Sudnjem danu te o obraćenju sv. Pavla, a pjesme su o njima po svoj prilici nastajale prilikom obilježavanja pojedinih blagdana pa na neki način označuju i kronologiju nastanka rukopisa.²⁶

Više je pjesama u zbirci duhovno-odgojnog značaja, koncipiranih po načelu opomene grešniku za njegova djela u životu i njihove posljedice nakon smrti.

Zanimljiv je i zapis pjesme *Jaz znam eden cvetek leipi...* (105a – 106a) koju je A. Jembrih našao i u zbirci Grgura Mekinića Pythiraeusa (1534. – 1617.) *Druge knjige duševnih pesan...* objavljenoj u Sv. Križu (mađarski Keresztur, danas Deutschkreutz) 1611. (45b – 46a).²⁷

Usporede li se oba teksta, stječe se dojam da su i jedan i drugi prepjevi istog predloška i ne odstupaju od sadržaja, ali su po poetskom izrazu, po fonetsko-fonološkim svojstvima, leksiku, i pravopisu dosta različiti. Prema tome, ne može se sa sigurnošću tvrditi da je sastavljač *Nedeliško-Markišavske pesmarice* imao Mekinićevu zbirku. Da je to bio slučaj, teks-tovi bi se razlikovali samo po refleksu glasa *ě* i pravopisu. Mekinićev je tekst naglašenije ikavski, a postoje i češće leksičke razlike.

Isti zapis donosi i *Martjanska pesmarica I*. To je, neosporivo, prijepis teksta iz Nedeliške koji se mjestimice također razlikuje po pravopisu, naglašenije korištenom u Prekmurju (za veznik *i* se koristi *ÿ*, za *e* – *ö*, ali samo za riječ *verö* – vjeru), dosljednije se piše prekmurski dvoglas *ei* (ovi cvetek je reč Božja – ovi cveitek je reič Božja), a tu je i dvoglas *ou* (*pout*).

Drugim riječima, nedeliščanski je zapis više hrvatskokajkavski i stariji od onog u *Martjanskoj pesmarici*.²⁸ U čitavoj se Nedeliščanskoj pesmarici dosljednije koristi

²⁶ Ovdje se navode naslovi redom kako slijede u rukopisu: nepotpuni tekst pjesme o sudnjem danu (20b – 26b) kojemu nedostaje početak; *Ti Vragov imena, eti boš vidil* (28b – 30a), također o sudnjem danu; *Ti Bogh prekune grešnike* (30a – 38a), sadržajno nastavak prethodne; *Pesen na veliki Petek* (45b – 47a); *Pesen od Sodome i Gomore* (90a – 96a); *Pesen od Noe Patriarha* (96a – 100a), o potopu (iz *Knjige Postanka, Biblija*, Zagreb, 1968., str. 4. – 5.); *Pesem od Bogaca!* (117b – 119a); još jednom *Pesen od Sodnjega dneva* 119b – 123b); *Na Svetoga Pavla preobernenja den*. Actor 9. 1. 20. Cap. (123b – 129b), suprotno naslovu pjesma donosi cjelovitu priču o Kajinu i Abelu – *Biblija, Postanak (Kajin i Abel. 4. Str. 3.)*.

²⁷ A. Jembrih, o. c., str. 81. Jembrih donosi presliku Mekinićeva teksta i presliku teksta iz, po njemu, *Nedeliščanske pesmarice*, a nakon toga i svoje transkripcije oba citata (str. 83. – 85.). To će kasnijim proučavateljima omogućiti vrlo detaljne usporedbe.

²⁸ Usporediti u V. Novak, *Martjanska*, 1997., IV. dio, broj 33, str. 104. – 106. Novakov je prijepis na str. 312. – 315. Na str. 39. istog djela i Novak iznosi mišljenje da je pravopis u *Nedeliškoj pesmarici* stariji od onoga u *Martjanskoj*.

mađarski pravopis od onoga u *Martjanskoj*, što bi bilo još očiglednije da znanost raspolaže originalnim rukopisom, a ne prijepisom.

Govoreći o odnosu *Martjanske* i *Nedeliške pjesmarice*, Novak navodi da je sedamnaest tekstova zajedničko jednoj i drugoj. Pažljiva će analiza sadržaja, međutim, pokazati da se radi o svega četrnaest paralelnih zapisa, dijelom podudarnih, a dijelom ponešto variranih. Tekst se *Kristuš je v nebo zastopil* (50b – 51a) u *Martjanskoj pjesmarici* navodi dvaput, i to doslovce.

Pjesma se *Na Ruzsalszke fzvéte dni...* poklapa s tekstom u *Nedeliškoj* samo po naslovu i osnovnoj temi, inače je to drugačija pjesma.

Dakako da postoje sadržajne veze i s nešto mlađim pjesmaricama, pa kronološki slijede *Molitvene knjižice* Nikole Krajačevića Sartoriusa iz 1640. i *Pavlińska pjesmarica* iz 1644., a sve će starije tiskane i rukopisne zbirke na svoj način objediniti zbornik latinskih i kajkavskih tekstova s napjevima *Cithara octochorda* iz 1701. Za kontekst je ove studije relevantan najduži tekst u zbirci: *Pesen od Marie Magdaleine*.

Prvi je na kajkavskom jezičnom prostoru motiv o Magdaleni pokornici spomenuo Antol Vramec (1538. – početak 1588.) prevodeći *Evanđelje po Luki* (7, 36 – 50) u drugoj knjizi svoje *Postille* tiskanoj u Varaždinu 1586. Niže se donose preslika naslovne stranice tog sveska *Postille (... po godovne dni na vse leto)* i kopija dijela teksta da bi se vidjelo kako je točno A. Vramec potkraj 16. stoljeća preveo latinski tekst na kajkavski, čak točnije nego što je preveden na standardni hrvatski jezik u *Bibliji* iz 1968., čime je dokazao da su se već tada mogli na kajkavštini kao književnom jeziku koji će besprijeekorno služiti svojoj svrsi do hrvatskoga narodn og preporoda.

Iz umetaka se također vidi kako je tiskar Ivan (Janž) Manlius (oko 1532. – 1604.) i u Varaždinu vrhunski obavio tiskarski posao, premda se radilo o putujućem tiskaru.

Sl. 9. Naslovna stranivca prve knjige „Postille“ iz 1586.

Sl. 10. Propovijed na Dan svete Marije Magdalene (Mt 25)

Tema je o Mariji Magdaleni na kajkavskom jeziku poetski oblikovana nešto kasnije, a učinio je to nepoznati pjesnik vremenski paralelno ili tek koju godinu nakon Bunića Vučića.

U kopiji koja se ovdje koristi *Pesen od Marie Magdaleine* počinje na listu 130a. Poetski je zapis koji joj prethodi, *Na Svetoga Pavla preobernenja den*, na kraju precizno datiran. Zapisan je 8. ožujka 1632. To je dokaz da je čitava poema završena najkasnije do sredine naznačene godine. Tekst je pisan po čitavoj širini stranice, a cjeline sadržavaju po šest redaka koji se po ritmu lako mogu pretvoriti u vrlo pravilne dvanaesterачke kvartine. Rukopis završava na listu 143a osamdeset i drugom kitićem. Nakon toga su listovi otkinuti.

Znanost nikad neće saznati je li baš taj prijepis nastao u Markišavcima. Činjenica je, naime, da su intervencije u kajkavski jezik prekmurskog prepisivača bile minimalne, gotovo zanemarive. Srećom, sačuvano je više prijepisa po kojima je Vilko Novak, služeći se najviše *Pertočkom pesmaricom*, za koju kaže „... ki je gotovo prepis *Nedeliške pesmarice*, kjer je dobesedno enako besedilo“, uspio izvornom grafijom prepisati cijeli tekst od sto tri kitice i objaviti ga kao trideset i peti zapis u četvrtom dijelu svoje monografije *Martjanska pesmarica* (ZRC, 1997.) na str. 315. – 327. (u rukopisu su to stranice 111. – 134.).

Zbunjuje, međutim, činjenica što se Novakov citat već od početka podo-sta razlikuje od onoga u *Nedeliščanskoj pesmarici*, a i sam je naslov zapisan drugačije. Bit će dovoljne prve dvije kitice da se primijete osjetne razlike.

Nedeliščanska pesmarica
130a

Peszen od Marie M(a)gdaleine

Pravszo popevali vu jed,,
noi popevki, osztavifze
z grehov, fivi fzvetom fit,,
ki, grefna Magdalena pelda
bodi vutom, od ke bodem vezdai
popeval na kratki.

Bom redom govoril, kakie v greh
opala i kakie okorno vu gre,,
hi fivela i zatem kakfzeie
k Bogu povernola, po peniten,,
ty, miloscho proszila.

Novakov prijepis
(315. – 327)

I.

In Festo Sanctæ Mariæ
Magdalenæ Comunis.

Prav fzo popeivali vu jednoj
popevki, ofztavi fze zgrehov,
fivi vfzvetom fitki, gresna Ma,,
gdalena pelda vu tom boidi od
ke bodem vezdaj popeval po redi.

Bom redom govoril kako je
vgreih opala, i kak je okor,,
no vu greihi fivela, i Zatem
kak fzeje gBoghu povernoo,,
la, po penitenzy milofcho dobila.

U *Nedeliščanskoj je pesmarici* primjetan čest izostanak dvoglasa ei, oi, ai koji se u prekmurskim govorima u pravilu ne skraćuju (popevali – popeivali, bodi – boidi, greh – greih, našla – naišla)), slijede i završeci kitica (*na kratki* – po redi, *proszila* – dobila), te čitav niz aorista (beše, ostanoše, počinoše) koji slovenski govori nemaju.

Takve su razlike brojne i pokazuju da je pretpostavljeni nedeliščansko-markišavski tekst dosljednije hrvatskokajkavski i da je pri prvom prijepisu doživljavao neznatne promjene. Novak, najvjerojatnije, nije imao pri ruci taj prijepis.

Kako nakon osamdeset i druge kitice u *Nedeliščansko-markišavskoj zbirci* nedostaju listovi, daljnje usporedbe nisu moguće. Ostaje samo tekst u monografiji prepisan iz *Pertočke pesmarice*. I to je, međutim, sretna okolnost jer je tako sačuvan tek ponešto variran cjeloviti zapis kajkavske poeme o Mariji Magdaleni.

Ovdje valja napomenuti da postoji i paralelni mađarski tekst. Mađarski su književni povjesničari, već po tradiciji, skloni tvrditi kako je najviše starijih kajkavskih poetskih ostvarenja prevedeno s mađarskog, pa niti poema o Mariji Magdaleni nije iznimka. Tome je često uzrok nedovoljno poznavanje kajkavskog jezika i nedostupnost izvornih rukopisa. Slično će postupiti i uvaženi mađarski kroatist István Lőkös u opširnijem komentaru poeme *In Festo Sanctae Mariae Magdalenae Communis* (naslov je prepisan iz Novakove monografije). On bez ikakve dvojbe tvrdi da je kaj-

kavski tekst prijevod djela Igen *fjep Historia az Maria Magdolnanak sok büneiböl valo kegyes megteresrel*, kojega je autor Johann (Janós) Bodo Szentmartoni.²⁹

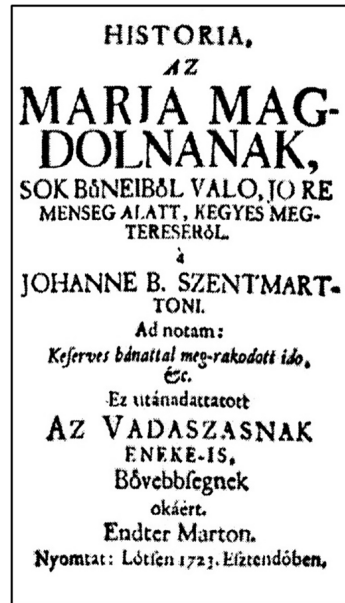
U ovom se slučaju, međutim, lako može dokazati da su i kajkavski pjesnik i János Bodi istovremeno, neovisno jedan od drugoga, prevodili njemački izvornik, a okosnica je sadržaja uzeta iz već citiranog djela *Legenda aurea* Jacoba de Voragine. Prijevodi se međusobno razlikuju s obzirom na prozodijska svojstva dvaju jezika (jedan je slavenski s fleksijom, a drugi ugrofinski s aglutinacijom).

I dok je kajkavski prevoditelj ostao nepoznat, o mađarskom se zna barem ono najbitnije. János (potpisivao se i kao Johann) Bodo Szentmartoni je živio i radio u Transilvaniji u Rumunjskoj. Iz dijela se prezimena Szentmartoni zaključuje da je rođen u Szentmartonu (danas Raenavena) između 1590. i 1595., a umro je u Kolozsvaru (Cluj) 1648. Bio je unitaristički pastor i učitelj. Smatraju ga najplodnijim mađarskim pjesnikom 17. stoljeća. Ipak, brojna njegova djela nisu originalna. Izdvajamo baladu o nesretnom zecu (*Nyul éneke mellyiben a' maga nyomorúságá siratya...* U prijevodu: *Pjesma zeca u kojoj on oplakuje svoju bijedu...*) prvi put objavljenu tiskom 1714., koja svoje korijene vuče od njemačkog pjesnika Hansa Sachsa (1494. – 1576.), a posebno je uspješno oblikovana vrlo rano i na kajkavskom govornom prostoru.³⁰

Za ovaj je kontekst najvažnije njegovo djelo poema o Mariji Magdaleni, prvi put objavljena tiskom 1683. u Levoči, (mađarski Lőcsen, istočna Slovačka), u tiskari Szamuela Breuera. Nakon toga je do 1861. uslijedilo čak osam izdanja. I sam Vilko Novak dopušta da je to prepjev nekog njemačkog predloška.

²⁹ István Lőkös, *Literatura kajkaviana. A kaj horvát irodalomtörténet magyar szemel*. Kairosz Kiadó. Budapest, 2014., str. 55. – 57. Problem je u tome što Lőkös nije imao pri ruci *Nedeliščansko-Markiškavsku pesmaricu*, nego je svoje zaključke izvodio na temelju teksta objavljenog pod citiranim naslovom u Novakovom izdanju Martjanske pesmarice starije (u originalu IV. dio, br. 35, str. 11. – 134., Novak, str. 315. – 327.).

³⁰ Ivan Zvonar, *Barokna obilježja kajkavske balade o nesretnom zecu u europskom kontekstu*. Kajkavski u povijesnom i sadašnjem kontekstu. *Zbornik radova sa znanstvenih skupova u Krapini 2012 – 2013*. Nakladnik: Hrvatska udruga *Muži zagorskoga srca*. Zabok, 2015., str. 45. – 71. Usporediti o tome i izvrsnu studiju Turoczi-Trostler Józsefa (1888. – 1962.), *A nyul éneke és a farkas panasza (Zečeva pjesma i vukova tužaljka)* u časopisu *Irodalomtörténet Közlemények*, 1938. 48. evf. 3. fűzet. Budapest, 1938., str. 217. – 227.

Sl. 11. Naslovne stranice drugog i trećeg izdanja poeme o Mariji Magdaleni

Naslovi se djela ponešto razlikuju od izdanja do izdanja, ali će najbliži prijevod glasiti: *Vrlo lijepa pripovijest o tome kako je Marija Magdalena dobila oprost od svojih mnogih grijeha.*

Mađarska je verzija duža i ima sto šesnaest kitica prema sto tri kajkavske. Sadržajno su ipak obje poeme gotovo identične, s jedinom razlikom što se Bodo János na više mjesta trudio da svoj tekst prikaže originalnim, a ne prijevodom. Budući, pak, da se za više njegovih djela može dokazati da nisu originalna, nego prepjevi, najčešće s njemačkog jezika, njegova nastojanja valja uzeti s rezervom.

Kajkavski će prevoditelj, međutim, odmah na početku reći: "Prav so popevali vu jednoj popevki..." To će pokazati i početak dviju verzija iste poeme.

Oba su teksta pisana istim, mađarskim kancelarijskim pravopisom, što znatno olakšava usporedbu.

Praven od Marie Magdalene
 Pravenko poperali vu jal
 noi poperki, odstavice
 zavrhov sivi svetom list
 ki, gredna Magdalena pelda
 badi vukom, od ho bodev verzai
 poperal na kratki.
 Dom vedom govorit, kakise vzetek
 opada, i kakie rokno vu gze,
 ki livela, i raketu kakihje
 glogu poverovata, po poveren
 ty, milodoko poverita.
 Lazar po imeni vrbodovsini bje
 kotepi dvei svestni prednagi
 imepi, ednajte Marcia Magla,
 Lena vrago, a te drugo ime,
 Svestna Martho bje.
 Lra

Zentül éneklerték egy Hálott-énekbekben;
 Hadd-el búncider, s elj jámbor életben;
 Mária Magdolna példa legyen ebben,
 Kíról most énekek e' rövid Enekben.
 2. Réfz-fzerént felőle szólok Szent írásból,
 Réfz-fzerént pediglen méditatiokból;
 A' mint meg-ólvashadd régi írásokból,
 Es egy Magyarak-is Hiftoriájából.
 3. Most azért meg-mondom vétkekben élését;
 Vakmerően fokszor fok bűnben élését;
 Végezetre pedig Istenhez térését,
 S penitentiával kegyelem kérését.
 4. Három atyiatk voltak Sídóságba:
 Lázár vólt az egyik, a' másik Magdolna,
 Az harmadik pedig szorgalmatos Mártha,
 Mint az *Historicus* ezeket meg-írta.

Sl. 12. Preslike početka poeme o Mariji Magdaleni iz kajkavskog rukopisa i iz drugog izdanja mađarske verzije tiskane u Kolozsvaru 1703.

Zanimljivo je da je i Bunić-Vučičev početak vrlo blizak mađarskoj verziji.

Bunić Vučić

O umrli, pogleda'te
 na pokorne ove pjesni
 neka njima izvidate
 tešku nemoć od ljuvezni.

Ter diklu ovu čim vidite
 sprva grijesim svu podanu,
 š njom se ujedno obratite
 videći je pokajanu.

János Bodo

(u nešto slobodnijem prijevodu)

Sveci pjevaju u pjesmi mrtvih:
 Ostavite svoje grijehé,
 živite pobožnim životom,
 neka vam Marija Magdalena bude
 primjer.
 O tome sada pjevam u kratkoj pjesmi.

Druga je kitica u mađarskoj verziji pjesnikova i upućuje na izvor njegovih inspiracija.

Nema nikakve sumnje da je sadržaj citata sporan. Izvjesno je da je i na mađarskom jeziku postojala legenda o Mariji Magdaleni, „u mađarskoj pripovijesti“, ali Szentmartonijevi stihovi duguju svoju formu njemačkom predlošku.

Rész szerént felöle szólok Szent írásból   Dijelom govorim iz Svetog pisma,
Rész szerént pediglen *méditatiokból*;   Dijelom iz čiste meditacije, kao što
A' mint meg ólvashadd régi írásokból,   možete pročitati iz starih spisa
Es egy Magyarinak is Historiájából.   I u jednoj mađarskoj pripovijesti.

Druga i treća kajkavske i treća i četvrta kitica mađarske verzije sadržajno su identične. Zanimljivo je da dvojica, uvjetno rečeno pjesnika, za pokoru koriste latinski izraz *poenitentia*, što sigurno upućuje na zajednički predložak.

Oba se paralelna prepjeva dalje više temelje na apokrifu nego na *Bibliji*. Prava priča počinje smrću bogatog Širuša (Syirus) i podjelom njegove imovine između sina Lazara i sestara Magdalene i Marte. Lazaru je pripala kuća u Jeruzalemu, Magdaleni grad Magdala (Magdalum), a Marti Betanija.

Isus dolazi s učenicima i majkom Marijom u Betaniju, gdje mu je Marta pružila gostoprimstvo i pobožno slušala o njegovim čudima, po čemu je spoznala da je on pravi Bog.

Nasuprot tome Magdalena se odala grijehu. Tu se spominje sedam vragova koje je pustila k sebi, što znači da je učinila sedam glavnih grijeha (detalj iz *Biblije*), ali se nigdje ne spominje koji su to grijesi. Dalje se slikovito opisuje njezin raskalašeni život.

Magdalena je kruto zagrešila.
z mladenci nesnažno tuva,,   Azért, Magdolnais sok rút vétekeket tett,
rušuvala, za katero je ime   Sok ledér iffjakkal gyakran ebédet ett;
grešnica dobila, doklam ne   Mellyért nevezeti egy bűnös Aszszony lett,
milosti od Boga prosila.   Valamig Istentől bő kegyelmet nem vett.

Uopće nije vodila računa o svom bogatstvu, kod nje se plesalo i zabavljalo, jelo i pilo. Tako je zapadala u sve dublje grijeha. Često je šetala po voćnjaku i spavala među ružama ne razmišljajući o Bogu. Nikad nije pomilovala ni gladne ni siromašne, ali se zato rado družila s mladićima, ipak uvijek pazeći na njihov društveni položaj.

Čista je suprotnost Magdaleni sestra Marta.

Marta je paki že kerščenica   Mártha pedig immár keresztyén lett vala,
bila, ar se od Kristuša vöre   Mert Christus Urunktól sokat tanúlt vala,
navčila, ali gda od sestre   De hogy őtse selől szomorú hirt halla
ov zel glas zeznala, za ono   Szívében miatta erőssen búsúla.
vu serci kruto se banila (brinula).

Slijedi apokrifna scena u kojoj Marta šalje Magdaleni služavku Marcellu kako bi je nagovorila da s njima pođe u Jeruzalem. Marcella je nalazi između dvojice mladića i dobiva grub odgovor, jer Magdalena upravo očekuje i druge ugledne goste.

Marti se u snu pokazuje duh i savjetuje joj da sama pođe k Magdaleni. Ona to čini i u razgovoru s Magdalenom ukazuje sestri kako su ovozemaljska dobra ništavna, a smrt ne šteti ni stare ni mlade.

Znaš dobro da ta smert niko,,

mu ne prosti, svojo oštro	Tudodé, az halál senkinek nem kedvez?
strelo na svakoga pusti,	Gyorsan járó nyilat el jut mindenekhez,
plakanje, javkanje povsud	Siralmat zendit sel valahová evez,
zna spravlati, stare niti	Nints neki irgalma, 's nem tud kegye-lemhez.
mlade ne zna milovati.	

Nakon dužeg uvjeravanja Magdalena pristaje da pođe sa sestrom u Jeruzalem, a u crkvu ulazi sva nagizdana kako se odijevala i kitila i prije. Isusu je ignorira, što ju je jako potreslo.

Već je rečeno da je kod Bunića Vučića Magdalenin ulazak u crkvu potpuno nemotiviran, spontan, pa se čini da tu nedostaje dio priče koji je vrlo lijepo oblikovan i u kajkavskoj i u mađarskoj verziji. I Marta i Magdalena pobožno slušaju Isusove propovijedi i pouke. Taj dio zauzima gotovo trećinu cijele poeme. Tu je, između ostalog, i parabola o razmetnom sinu.

Nažalost, s osamdeset drugom strofom završava čitljiv dio poeme u *Nedelišćansko-Markišavskoj pesmarici*. Vilko Novak već od dvadeset i treće kitice mijenja strukturu strofa, koje tu, po ritmu, postaju relativno pravilne kvartine. Tako će ostati do kraja zapisa (str. 129. – 134., Novak, str. 325. – 327.). Je li to i dalje *Pertočka pesmarica*, nije rečeno.

Priča se ipak nastavlja bez prekida.

S osamdeset i osmom kiticom počinje drugi dio – *Secunda* ~ *Pars*. Jezik je ostao čisto kajkavski, s tek ponekim dvoglasom ei, s preglašenim o – ö, ali samo u riječi verö, i na jednom mjestu s u – ú (odvesújeio). Taj se preglas inače češće javlja u tekstu iz *Martjanske pesmarice starejše* i tamo gdje ga u dijelu rukopisa koji je korišten na ovom mjestu nema (húdo, setúvase, radúvala). To je još jedan dokaz da se Novak koristio mlađim prijepisima.

Marija Magdalena se kaje, odbacuje sve oznake bivšeg života i čini pokoru. Isus joj oprašta grijeha. Nakon toga dolazi ona znamenita biblijska scena o pranju nogu i pomazanju.

Tu se, svakao, i sadržaj njemačkog predloška doslovno poklopio s opisom Magdalenina čina iz *Biblije*, a njime su se inspirirali i brojni slikari.

Njega sveto teilo z mastjom je maza,,
la, njega drage noga suzami mivala,
svoje glave lasmi ponizno brisala, i
z lubezni njegve noge kušovala.

Urunknk szent tester gyakorta kennetel
Megkente Mgdolna igaz szeretettel,
Labait is pedig keserves könyvekkel
öntöztvén, törlötte hájoval 's kezével.

Vse dni žitka potle sveto je živela,
vraižemi tanači nei je võruvala, greihi
niednomi nei je mesta dala, zato lep
Nebeski orsag je dobila.

Tellyes életében szent életet viselt,
ördög tanácsának nem keresett hitelt,
Meg térése után bűnnek nem adott helyt;
Mellyért, el hiszem, hogy örök életet
nyert.

Na sličan je način tu scenu opisao i Ivan Bunić Vučić.

Ovi svjeti vidješe se
dikli mladoj bolji u svemu,
zato pomas svu prinese
i na glavu obli njemu.

Poniknuta paka staše
Jezusevijem za nogami,
i noge mu oblijevaše
prem groznijema nje suzami,

Ona učini djelo ovo
za spomenu uvijek dati,
tijem priteče Jezusovo
tijelo u grobu pomazati.

ko je blago s mnogo časti
svojijem prami otirala,
i mazala tom pomasti,
i predrago celivala.

Na tom mjestu završavaju i kajkavska i mađarska poema o Magdaleni.

Veždaj kratke pesmi ščo ko,,
nec včiniti, ko na peldo greiš,,
nim hotel sem pisati,
miloščo kaj mnogi odvežújejo,
i malo je oni, ki jo prav dobijo.

Légyen most itt vége rövid Enekemnek,
Kit tüköriI irtam minden vétkeseknek:
Szanom, hogy a bűnnek sokan tsemót
kötnek,
Es a meg óldásra nem is igyekeznek.

Slijedi, međutim vrlo zanimljiva zadnja kitica mađarske verzije u kojoj Bodo Szentmartoni točno označuje godinu i vrijeme nastanka svog prepjeva (za njega uvijek originala).

Prepjev je završen 1632., nakon mjeseca Duhova (Pedesetnice), na blagdan dvojice apostola, a to mogu biti samo sv. Petar i Pavao koji se slave 29. lipnja.

Ezt harmincz-ketteben Ezerhatszaz utan, Tisuću šesto trideset i druge,
Szép Púnköst havának kezdetére jítván,   nakon početka lijepog mjeseca Duhova,
Két Apostoloknak órvendetes napján   na radosni blagdan dvojice apostola,
Irtam mindnyájunknak búneit siratván.   u suzama sam ispisao sve naše grijehe.

Ako su, dakle, kajkavska i mađarska verzija poeme o Mariji Magdaleni nastale iste godine, jedna u Nedelišću u Hrvatskoj, a druga u Kolozsvaru (Cluj) u Rumunjskoj, ne može biti ni govora o međusobnom prevođenju. Čak se može pretpostaviti da je kajkavska verzija nekoliko mjeseci mlađa.

Zabunu je prouzročio pisac prepjeva, koji je Vilko Novak unio u Martjansku pesmaricu starejšu, dodavši na kraju sto treće kitice i svoj tekst.

Vu Jezero Seszt Sztou
devedeszetipetom, z Vogerszka
Jezika, Szlovenski piszal szam,
da greihov vnosino med
Lusztvom vidil sam, za Ktero
vu Szerczy, nad nimi plakal szam.

Hvala boi Bougu, Oczu Nebeszko-mu,
i nyega Szinovi Jesusfu,
Jesusu Xtusu, pokouru Csinesce,
ki Kszebi dozáva, i Szvojega
Duha, nyim vszeim podiláva.
Amen.

Zbunjen je bio i sam István Lőkös jer je pošao logikom da je od prve tiskane Szentmartonijeve verzije iz 1683. do nastanka citiranog prepjeva 1695. prošlo trinaest godina, pa je prevoditelj mogao dobiti u ruke primjerak tog izdanja. To je malo vjerojatno iz dva razloga.

Prvo, ako je prevoditelj imao pri ruci mađarski tekst, zašto je više kitica ispustio, a neke svoje dodao.

Drugo, stil se i jezik njegova zapisa potpunije poklapaju s prvim dijelom teksta iz *Nedelišćanske pesmarice*, koji Vilko Novak nije poznao pa je u svojoj monografiji iz 1997. citirao drugi prijepis, što sigurno dokazuje da je „prevoditelj s mađarskog“ pred sobom imao i kajkavski tekst. Značajna je u tom smislu njegova prva kitica na kraju zapisa koja se jezično, pravopisno i stilski jako razlikuje od samog prepjeva.

Prevoditelj, dakle, ili, bolje reći, prepisivač, nije bio pjesnik, pa je izvjesno da pri prevođenju nije mogao stvarati tako slobodno prevedene i skladne kajkavske kitice, a niti bi mogao toliko odstupati od stila svoga mađarskog predloška. Njegovo je prisvajanje, uvjetno rečeno prijevoda, znak čiste taštine.

Vrijedno je, u tom smislu, pažljivije usporediti gore citirana paralelna mjesta iz kajkavske i mađarske verzije poeme o Mariji Magdaleni.

Međutim, još koja riječ o Szentmartoniju. On je duže vrijeme živio i stvarao u Kolozsvaru (Cluj – Napoca) koji su u 13. stoljeću naselili Nijemci, a potom i Mađari. Rumunji su u taj grad stigli mnogo kasnije. To znači da je uvaženi pjesnik imao izravan dodir s Nijemcima i njihovom kulturom, pa je logično da je mogao dobiti

u ruke i ovdje prevedenu poemu, kao što je to bilo i s tužaljkom nesretnog zeca. Valja napomenuti da je upravo u Njemačkoj u 16. i 17. stoljeću vladao kult Marije Magdalene (vidjeti u citiranom časopisu *Bibel und Kirche*).

Kad bi se našao njemački predložak koji su prepjevala oba prevoditelja, bio bi to važan trenutak i za stariju kajkavsku književnost.

Uvodni je, pak, dio ove studije pokazao da zagonetni lik Marije Magdalene i danas jednako privlači pažnju i znanstvenika i umjetnika.

Zanimljivo je da se beletristika sada češće javlja u proznim negoli u stihovnim oblicima, a poeme su zamijenili romani, kojima valja priključiti i filmsku umjetnost.³¹

Dovršeno na Dan Marije Magdalene 2023.

KORIŠTENA LITERATURA

- 1/ ANIĆ, Rebeka; SEVER, Irena. 2018. *Marija Magdalena – od Isusove učenice do filmske bludnice: teološko-kulturna analiza*. Nkl.: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- 2/ ARMSTRONG, Karen. 1998. *Povijest Boga (Hystory of God)*. Preveo Dragan Vuković. Nakladnik: Prosvjeta, Zagreb.
- 3/ BÉLLOSTÉNÉCZ, Ivan. 1740. *Gazophylacium illyrico-latinum*. Typis Joannis Baptistæ Weitz... Zagrabiaë.
- 4/ *Biblija. Stari i Novi zavjet*. 1968. Nakladnik: Stvarnost. Zagreb.
- 5/ BODO Szentmartoni, Johann (Janós). 1703. *Igen Jzép Historia az Maria Magdolnanak sok büneiböl valo kegyes meg-teresrel (Vrlo lijepa pripovijest o tome kako je Marija Magdalena dobila oprost od svojih mnogih grijeha)*. Nyomtat: Kolozsvaratt.
- 6/ BUNIĆ VUČIĆ, Ivan (Đivo). 1705. *Mandaliena pokornicza Gospodina Giuva Vuchic-ha Bunichia*. In Venetia. Pet stoljeća hrvatske književnosti. Martica hrvatska – Zora. Knjiga 14. Zagreb, 1975.
- 7/ BROWN, Dan. 2005. *The Da Vichi Code*. U nas prevedeno kao *Da Vincijev kod*. Biblioteka Ambrozija. Nakladnik: V.B.Z., Zagreb.

---

³¹ Od znanstvenih je djela na ovom mjestu vrijedno spomenuti tekst Rebeke Anić i Irene Sever *Marija Magdalena – od Isusove učenice do filmske bludnice: teološko kulturna analiza*. Nakladnik: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2018. Spomenimo i barem dva romana i jedan film koje je publika primila s iznimnom pažnjom. To su: Dan Brown, *The Da Vichi Code*, u nas prevedeno kao *Da Vincijev kod*. Biblioteka Ambrozija. Nakladnik: V.B.Z., Zagreb, 2005. Jan Dobraczyński, *Marija Magdalena*. Nakladnik: Verbum, Split, 2022. *Mary Magdalene*, film snimljen 2018. u režiji Garta Davisa.

- 8/ CHIABRERA, Gabriello. 1842. *La conversione di s. Maria Maddalena (Obráčenje svete Marije Magdalene)*. Per Giovanni Silvestri. Milano, str. 73. – 98. Tekst iz zbirke Poesie scelte di Gabriello Chiabrera. Vol. II. Presso Saverio Giordano. Napoli. str. 171. – 180.
- 9/ Cithara octochorda. 1701.
- 10/ DOBRACZYŃSKI, Jan. 2018. *Marija Magdalena*. Nakladnik: Verbum, Split.
- 11/ ĐURĐEVIĆ, Ignjat. 1728. *Uzdasi Mandalijene pokornice*. Venecija. Ovdje edicija *Pet stoljeća hrvatske književnosti*. Knjiga 18. Matica hrvatska – Zora. Zageb, 1971.
- 12/ GUNDULIĆ, Ivan. 1622. *Suze sina razmetnoga*. Mleci. Citirano prema ediciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti*. Matica hrvatska – Zora. Knjiga 12. Zagreb, 1964.
- 13/ HARTENSTEIN, Judith. 2000. *Maria Magdalena in apokryphen Evangelien*. Časopis *Bibel und Kirche*, god. 55. 4. Quartal, str. 188. – 191.
- 14/ HASKINS, Suzan. 1995. *Mary Magdalen. Myt and metaphor*. Nakladnik: Riverhead books. New York.
- 15/ JEMBRIH, Alojz. 1990. *Grgur Pythiraeus Mekinić i njegove pjesmarice (1609. i 1611.)*. Nakladnik: Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- 16/ JEMBRIH, Alojz. 1994. *Nedelišćansko-Markiševska crkvena pjesmarica iz 1632. godine*. Radovi Zavoda za znanstveni rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Svezak 6 – 7. Varaždin, str. 79. – 93.
- 17/ KLAIĆ, Bratoljub. 1978. *Rječnik stranih riječi*. Matica hrvatska. Zagreb, str. 491.
- 18/ KNEŽAJIĆ, Andrija. 1626. *Planctus Beatæ Virginis Mariæ De Passione Dni Nostri (Plač blažene Djevice Marije o mukama našega Gospoda) Za tisak pripremio István Lukács pod naslovom Marijin plač iz Erdelja*. Nakladnik: Slovenika. Hrvatska samo-uprava Budimpešte. Budapest, 2000.
- 19/ KRAJAČEVIĆ-SARTORIUS, Nikola, 1540. *Molitvene Knysicze. Vzem Christusevem Vér-nem Szlovenzkoa Jezika, priztojne i hafznovite...* Vu Posone. Na M. DC. XL. Leto.
- 20/ *Legenda aurea (Zlatna legenda)* – u: *Bibel und Kirche*, god. 55. 4/2000., str. 186.
- 21/ LŐKÖS, István. 2014. *Literatura kajkaviana. A kaj horvát irodalomtörténet magyar szemel*. Kairosz Kiadó. Budapest.
- 22/ NALJEŠKOVIĆ, Nikola. 1873. – *Pjesme Nikole Dimitrovića i Nikole Nalješkovića. Stari pisci hrvatski*. Knjiga V. Nakladnik: JAZU, Zagreb.
- 23/ NOVAK, Vilko. 1997. *Martjanska pesmarica*. Uredil in spremna besedila napisal Vilko Novak. Nakladnik: Založba Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU. Ljubljana.
- 24/ Pavlinska pjesmarica. 1644. To je dio rukopisnog *Pavlinskog zbornika* koji se danas čuva u Nacionalnoj i univerzitetnoj knjižnici u Zagrebu pod signaturom R 3629.

- 25/ PEER, Sabrina. 2013. *Maria Magdalena im "Noli me tangere"- Motiv*. Institut der Kunstgeschichte. Graz.
- 26/ PETERSEN, Silke. 2011. *Maria aus Magdala. Die Jüngerin, die Jesus liebte – u časopisu Biblische Gestalten*, Band 23, Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig.
- 27/ ŠTEFANIĆ, Vjekoslav. 1969. *Život Marije Magdalene. Hrvatska književnost srednjega vijeka*. Pet stoljeća hrvatske književnosti. Knjiga 1. Nakladnici: Matica hrvatska – Zora, Zagreb, str. 271. – 273.
- 28/ TUROCZI-TROSTLER, József. 1938. *A nyul éneke és a farkas panasza (Zečeva pjesma i vukova tužaljka) u časopisu Irodalomtörténet Közlemények*, 1938. 48. evf. 3. fűzet. Budapest, str. 217. – 227.
- 29/ VALVASONE, Erasmo. 1586. *Lagrima die santa Maria Maddalena, del signor Erasmo delli Signori d Valvasone (Suze svete Marije Magdalene gospodina Erazma od obitelji Valvasone)* Ferrara.
- 30/ VORAGINE DE, Jacobus. 13. st.. *Legenda aurea*, objavljena i tiskom u Lyonu 1473.
- 31/ VRAMEC, Antol. 1586. *Postilla veszda znovich zpravljena szlovenfzkim iefzikom po godovne dni, na vje leto*. Stampano v szlobodnom Kralieuum Varaffu Varafdinu.
- 32/ WARNER, Marina. 1976. *Alone of All Her Sex. The Myth and the Cult of the Wirogin Mary (Sama od svog spola. Mit i kult Djevice Marije)*. Naklada: Weidenfeld & Nicolson.
- 33/ ZVONAR, Ivan. 2015. *Barokna obilježja kajkavske balade o nesretnom zecu u europskom kontekstu*. Kajkavski u povijesnom i sadašnjem kontekstu. *Zbornik radova sa znanstvenih skupova u Krapini 2012 – 2013*. Nakladnik: Hrvatska udruga Muži zagorskoga srca. Zabok, str. 45. – 71.

Film

Mary Magdalene, snimljen 2018. u režiji Gartha Davisa.

ZUSAMMENFASSUNG

DIE BIBLISCHE PERSÖNLICHKEIT MARIA MAGDALENA IN DER EUROPÄISCHEN UND KROATISCHEN LITERATUR (MIT BESONDEREM RESPEKT FÜR DAS GEDICHT „PESEN OD MARIE MAGDALEINE“)

Es ist interessant, dass man aus den Apokryphen mehr über die rätselhaftes-te biblische Figur, Maria Magdalena, erfährt als aus der Bibel selbst.

Die biblische Geschichte beginnt mit der ersten Begegnung Maria Magdalenas mit Jesus (der sieben böse Geister aus ihr austrieb) mit Szenen, in denen ihm teure

Salbe auf den Kopf gegossen und seine Füße gewaschen werden.

Danach wurde Maria Magdalena die treueste Gefährtin Jesu, seine begabteste Jüngerin, die Person, die der Kreuzigung beiwohnte, und hatte das Glück, dass ihr Jesus nah der Auferstehung zum ersten Mal erschien. In Verbindung mit Jesus erlangte sie die Fähigkeit, selbst zu predigen und zu lehren, und erhielt daher den Namen "Apostelin der Apostel".

Ihre Herkunft und ihr Leben bis zur Begegnung mit Christus und auch nach seiner Auferstehung wurden in den von Jacobus de Vereigne gesammelten apokryphen Evangelien beschrieben und in seiner später oft gedruckten Werkes (erstmal 1473 in Lyon) *Legenda aurea (Die goldene Legende)* niedergeschrieben.

Aus diesem Werk erfährt man, dass Marias Vater Syrus, ein Jude, war, dass sie einen Bruder Lazarus und eine Schwester Martha hatte und dass sie Magdalena nach der Stadt Magdala genannt wurde, die sie nach dem Tod ihres Vaters geerbt hatte.

Sie verlor Ihre Eltern schon früh und führte daher in ihrer Jugend ein ausschweifendes Leben, weshalb sie als "öffentliche Sünderin" bezeichnet wurde.

Sie hat öffentlich gesündigt und öffentlich bereut.

Nach der Auferstehung Jesu predigte sie eine Zeit lang als Apostelin, dann wurde Sie zusammen mit ihrem Bruder Lazarus und ihrer Schwester Martha gezwungen, in ein Boot ohne Ruder zu steigen, das auf wundersame Weise nach Marseille segelte. Dort zog sie sich nach einer kurzen apostolischen Tätigkeit in eine Höhle zurück, wo sie dreißig Jahre lang als Asket lebte und auf alle körperlichen Freuden verzichtete.

Über Jahrhunderte hinweg inspirierte die Persönlichkeit Maria Magdalenas Wissenschaftler und Künstler, die sich regelmäßig auf ihre Weiblichkeit konzentrierten und sie aus zwei äußerst gegensätzlichen Blickwinkeln darstellten, als Hure oder als Heilige. In der kroatischen Literatur taucht Maria Magdalena erstmals in den Gedichten von Nikola Nalješković, Ivan Bunić Vučić und Ignjat Đurđević auf. Und obwohl über diese Werke in allen Schulbüchern reichlich geschrieben wird, das kroatische Literaturpublikum weiß noch nicht, dass es auch ein sehr erfolgreiches Gedicht Das Lied über Maria Magdalena gibt, das 1632 in Nedelišće in Murinsel auf der kajkavischen Sprache geschrieben wurde. Es ist zweiteilig angelegt und umfasst einhundert drei Strophen.

Das Kroatische Literaturpublikum weiß auch nicht, dass es eine parallele ungarische Version derselben poetischen Geschichte gibt. Bei beiden Texten handelt sich höchstwahrscheinlich um eine freie Wiedergabe einer deutschen Vorlage. Der kajkavische Übersetzer blieb, leider, unbekannt.

Es ist jedoch bekannt, dass die Ungarische Version im selben Jahr von János Bodo Szentmartoni, dem produktivsten ungarischen Dichter des 17. Jahrhunderts, in Kolozsvár (Klausenburg, Rumänien) verfasst wurde. Seine Übersetzung wurde erstmals 1683 in Levoča (Löcse) auch in gedruckter Form veröffentlicht und erlebte später zahlreiche gedruckte Ausgaben.

Auf kroatischer Seite handelt es sich hier um die erste systematische Präsentation dieses außergewöhnlichen Werkes und erstmals wird ein transkribierter Nachdruck des gesamten Manuskripts vorgelegt.

Auf kroatischer Seite handelt es sich hier um die erste systematische Präsentation dieses außergewöhnlichen Werkes und erstmals wird ein transkribierter Nachdruck des gesamten Manuskripts vorgelegt.

Schlüsselwörter: Bibel; Neues Testament; Maria Magdalena als Sünderin und Büßerin; Syrus; Lazarus; Martha; Mareseille; poetische Erzählung; apokryphe Evangelien; die Auferstehung Jesu; Jacobus de Voraigne; Legenda aurea; Nikola Nalješković; Ivan Bunić Vučić; Ignjat Đurđević; Manuskript-Gesangbuch aus Nedelišće; János Bodo Szentmartoni.

PRILOG

Peszen od Marie Magdaleine

U rukopisu je tekst pisan, po tadašnjem običaju, po čitavoj širini stranice. Stihovi se, međutim, lako mogu odrediti po unutrašnjem ritmu, a na taj način formirati i relativno pravilne kitice. Ovdje se, za primjer, najprije donose prve dvije kitice u izvornom obliku, a nakon toga slijedi naša transkripcija.

130.
Peszen od Marie Magdaleine
Pravko popevati vu jal,
noi popevki, oštavise
zgodno sivi svetom dži,
ki, grčna Magdalena pehla
bodi vukom, od ko bodom vezdai
popevat na kraliki.

Dom vedon govorit, kakie uzeh
opada i kakie okano vu gre,
hi šivela, i zalga kakieje
gibogu povernost, po poeviten,
ty, miloscho pročita.

3 Lazar po imeni v židovščini beše, koteri dvei sestri predragi imeše, edna se Maria Magdalena zvaše, a te druge ime skerbna Marta beše.

4 Prebogati Širus ovih otec beše, od koga njim vnoga blaga ostanose, vu Jeruzalemi edne lepe hiže, i dva lepa grada po njem si dobiše.

5 Po očine smerti razdelili so se, ona lepa hiža Lazara dopade, Magdalum grad Magdalena sebi vzeme, lepa Bethaja pri Marti ostane.

6 Kristuš z vučeniki k ovoj se vernuše, i čistom Devicom Mariom navkupe, kada z Galiloe truden doišel beše, pri njoj počinoše, tak Varaš pojdoše.

- 7** Ovdi Marta vnoga Kristuševa čuda,
vidila i sliša[la] po katerih poznala,
kaj je on te pravi Boži Agnec, vörvala
kako je kerstitel govoril od njega.
- 8** Magdalena je pak nečisto živela,
sedem Vragov k sebi za katero pustila,
zato kako modri od toga spomina
ar je sedem glavni grehov vučinila.
- 9** Ono more biti, ar te peklenski Vrag
grehe vsegdar nasleduje lubi, i na nje
zapela, zato kateri človek v grehi se
naslaja, v njem si Vrag peklenski
prebivanje spravlja.
- 10** Magdalena je kroto zagrešila
z mladenci nesnažno tuvarušovala,
za katero je ime grešnica dobila,
doklam ne milosti od Boga sprosila
- 11** Pokla kam bogastvo na hudo zapela,
ona nigdar nei s njim dobro živela,
tancanje igranje pri njoj se činaše,
zato na vse grehe ona šetuvaše.
- 12** Božjoj svetoj reči nei se raduvala,
na dobro činenje neje šetuvala,
korine mladencom rajši načinjala
ktere njim vu roke nesramno vtikala.
- 13** V sadovenom vertu gosto se šetala,
nigda v toplom letu med rožami spala,
dolu legajoči, Boga nei molila,
leprai v preminočem vsa nje misal bila.
- 14** Z grehi svoje serce jeste okanila,
za katero [h]rano nei se dreselila,
z gladom vmirajoče ne je miluvala,
almoštvo proseče s hiže vun zegnala.
- 15** K siromakom kroto be nemilostivna,
i vu serditosti jako nevtišana,
lepraj svojo voljo vu vsem je iskala,
z vunskimi mladenci duškala, tancala.
- 16** Nikoga z očima svojima vkanila,
gda se nespodobno na njega zgledala,
ne znavši kaj slepim bole v nebo pojti
kako tim gledečim na pekel opasti.
- 17** Marta je paki še kerščenica bila,
ar se od Kristuša vöre navčila,
ali gda od sestree ov zel glas zeznala,
za ono vu serci kroto se banila.
- 18** Rekoč oh da bi njo mogla sobom
vzeti, ino do Kristuša v templom zape-
lati, bar bi štela jenkrat njega poslušati,
s tem bi mogla dušo nje z pekla vun
vnesti.
- 19** Za svojo sestrico onak žaluvaše
i od britka plača na zemlo padaše,
zatem pak vupanost v serci se zežgaše,
svojoj službenici vetak govorjaše.
- 20** Idi oh Marcella, skoro k Magdaleni,
i reci njoj naj berš dojde vezdaj k meni,
ar bomo k Kristušu v Jeruzelem išli
kteri te blodeče prava pota vuči.
- 21** K Magdaleni dojde skoro ta Marcella,
ktero je med dvoma mladencoma nai-
šla, pred njimi postaše nje je pozdra-
vila, za tem Magdaleni vetako je rekla.
- 22** Tvoja sestra Marta šče ti povedati,
ne je dobro vsegdar vu grehi ležati,
zato v Jeruzalem šetuj ti ž njom pojti,
gde se zvličjenja pota ščeš navčiti.

- 23** Tam je Ježuš Kristuš sin živoga Boga.
Očine milošče prelepa zastava,
Nebeska orsaga predraga korona,
koteri grešnike vse k sebi dozava.
- 24** Ostavi ta lenost, šetuj pojti z menom,
ar mi rekla gospa da te ne ostavim,
v lepi Jeruzalem ščemo na vkup pojti
tam si z rečjom Božjom duše ponoviti.
- 25** Magdalena reče vetak toj Marcelli,
nei mi vezdai treba svestva se vučiti,
niti v Jeruzalem zaman pak klačiti,
bolje meni doma dobre vole biti.
- 26** Ar so lepi gosti vezdaj k meni doišli
gospockoga roda i viteški ludi,
koterim obilno morem zdaj kuhati,
zato osud z doma ne morem jaz pojti.
- 27** Der bi išče sestra moja z nami bila
i prelepe šale naše poslušala,
niti ona ne bi od nas pohajala,
nego bi se z nami navkup veselila.
- 28** Ze takvim odločkom odide Marcella,
svojo gospo doma vu molenju naišla,
ko vidila, čula njoj je povedala
za kotero Martha kroto se banila.
- 29** Ves den i noč jeste v žalosti plakala,
vu koterom vremeni nei pila ni jela,
Boga je molila i plačoč prosila,
da bi Magdaleno na vero povernol.
- 30** Duh vu sne pokaza Marthi i njoj reče,
da naj sama k sestri k Magdaleni
pojde, naj jo ona kara ino opomene,
etak Magdalena v Jeruzalem pojde.
- 31** Zato kak se zorja rumena počela,
itak jeste Martha k Mgdaleni poišla,
na potu vu sercu kroto zdihavala,
i tam dojdovši, Magdi vetak rekla.
- 32** Ma draga setrica Marija Magdalena,
oh kak bi jaz rada da bi posluinola,
kaj bi zveličenju tebi govorila,
blažena bi bila, da bi to včinila.
- 33** Prosim te prelepo moja draga sestra,
s tvojim nepoštenjem ne gerdi nam
glasa, očina imena ni njegova groba,
da na nas keštiga ne spadne od Boga.
- 34** Ostavi ta svecko veselje odurno,
i z mladenci špotljivci goščuvanje gosto,
nemiloščo vsako, oholnost veliko,
ar te bogme eta na pekel potegno.
- 35** Znaš da svecka dobra tako so nestal-
na, kako dim i sapa znaš kako prehaja,
vu očnom megnjenju onda vsa minejo
kada smerti posli po tebe dojedejo.
- 36** Znaš dobro da ta smert nikomu ne
prosti, svojo oštro strelo na vsakoga
pusti, plakanje, javkanje povsud zna
spravlati, stari niti mladi ne zna milu-
vati.
- 37** Vu tve gingavosti či se zdaj raduješ,
i vu poželenju telnom nasladuješ,
ako se veseliš denes ješ i piješ,
zutra po toj smerti, vu grob pojti moreš.
- 38** Odnud na pitanje gori vstati imaš,
i pred soca naprej stopiti ti imaš,
i ode vseh grehov račun dati imaš,
zatem na vekvečne moke pojti imaš.

- 39** Zato povsemsega ne leži vu grehi,
nego z njega vstavši verno služi Bogu,
kaj gda ti priteče tvoja skradnja vura,
Dūšo preporočiš, batrivo na Boga.
- 40** Oh kak je prelepo Kristuši služiti,
od nečista greha hitro odstopiti,
bolje z Kristušem v nebi prebivati,
nego na dni pekla naveke plakati.
- 41** Zato moja sestra ne dreseli mene,
s tvojim hudim delom ne spravlai mi
suze, nego v Jeruzalem z menom opravi
se gde Zveličitela reč primiš vu serce.
- 42** Hočeš očititi vu serce veselje,
ako enkrat slišiš reči Kristuševe,
očine milošče obilno zleanje,
pokoro činečim lepa trosta danje.
- 43** Kada henja Martha veta govoriti,
zače Magdalena vu sercu misliti,
Marthi nje besedam počne vōruvati
i z takvim razumom pred [njom] govoriti
- 44** Na tvo lepo prošnjo jaz včiniti hočem,
da vu Jeruzalem s tobom navkup pojdem,
ali vem da hočeš da žakel oblečem,
moje lepe svite sbe doli zmečem.
- 45** Vitiškim junakom plemenitim ludem,
hočeš da nijedne reči nigdar ne dam,
etakva tolnača tvoga da bi znala
nijedne bi s tobom stopnje ne včinila.
- 46** Martha si misliš, da bi z menom poišla,
bar bi tvoje svite vezdaj ne odvergla,
Kristuša vučenje da bi poslušala,
za cifrane svite ne bi se marala.
- 47** Lekmesto se na pot one opraviše,
na potu se z Božje reči spominaše,
Martha z Magdaleno lubeznovo iđaše,
doklam v Jeruzalem varaš ž njom
doidoše.
- 48** Kada v Jeruzalem one dvi prideta
za Kristuš Jezuša ondi zvedavata,
da v templomi vuči ondi zeznali sta,
zato šetovanjem za njim išle jesta.
- 49** Na predikalnico gda bi Kristuš stopil,
i vnožino lustva vučiti začel bil,
pride Magdalena kakti pav cifrana,
povsud okol sebe gizardo gledala.
- 50** Zlati lanc na rokaj, na vratu imeše,
z čistim zlatom persi cifrane imeše,
presvetli smaragduš na vuhi visiše,
od dragoga đenda suknja se sveitila.
- 51** Ktero Jezuš Kristuš gda bi bil zagledal,
kakti na skvarjeno tak se na njo zgledal
nad kem Magdalena v sercu se zburkala,
kak mertva v obrazu jeste obledila.
- 52** Velika bojznost serce ji prevzela,
na toliko da kerv v noj je omerznola,
moč jo ostavila na kolena padla,
malo da v milošči Božjoj nei zdvoila.
- 53** Reče Martha sestri, naj v dvojnost
opasti, nego šetuj vezdaj žitka pobolšati
s pravom vupastnostjom k Kristušu
bežati, pri njem po pokori milost ho-
češ na(i)ti.
- 54** Magdalena oči obriše si plačne,
ino na Kristuša ponizno se zgledne,
nje duševne rane Kristuš da ogledne,
okorno on več krat na njo ne pogledne.

- 55** Ar vidi nje serce da na pobolšanje,
na pokoro žitka ona se šetuje,
perve merske grehe ostaviti hoće,
zato lustvi vetak govoriti počne.
- 56** Ja sem Jezuš Kristuš živoga Boga sin,
ki očino milost tim pokornim delim,
nji dušne betege, lepraj jaz sam vračim,
kteri me poiščo, grehe njim odpustim.
- 57** Koteri ste z grehi obteršeni bili,
i pod nji bremenom kroto obtrudili,
grehe ostavite i k meni poidite,
pri mni vašim Dušam počinek naidete.
- 58** Da bi sveit poginol toga bogme neščem,
neg sem na sveit došel da vas zveličujem,
mega Oca voljo, vam vsem nazveščujem,
ki grehe ostavi, njega k sebi primem.
- 59** Gda včelica sita za cvetje ne mara,
niti zdravi človik za vraštvo ne mara,
neg ki so vu kmici i v Duši betežni,
one vun spelati, i hočo zvrčiti.
- 60** Z očine milosti ja sem na svit poslan,
da za voljo čl[ov]jeka siromak postanem,
vsega sveita grehe na ramo jaz vzemem,
i mo kerv na križu za njega prelejem.
- 61** Poslušajte peldo edna skerbna žena,
svoj pogubljeni groš sveičom je iskala,
i gda ga vre našla, soside vkup zvala,
da bi se nad grošom ž njimi veselila.
- 62** Druga vam je pelda ovca pogublena,
kotera iz črede jeste zablodila,
kak jo pastir iskal, i gda jo vre najšel,
na ramo zdignovši, vesel domo nesel.
- 63** Eden sin rasipni, oca oduriše,
i zato od njega svega tala vzeše,
tancajoč praznujoč ž njim hudo živeše,
ino do filera blago potrošiše.
- 64** Ali gda se z grehov k ocu on vernoše,
i od svega oca miloščo dobiše,
zlati persten otec na roko mu djaše,
prijatele zvaše te [se] veseljaše.
- 65** Ja sem ona sveiča ktera groša iščem,
zablodjeno ovco ja sem ki poiščem,
rasipnoga sina nazaj k ocu zovem,
ki za grehe plačo, jaz je zveličujem.
- 66** Kteri s pravom verom veruje vu mni,
vadlivanje z mene poleg pisma čini,
smerti vekivečne nigdar ne okusi
nego bo prebival z menom vu Nebesi.
- 67** Neisem za pravični voljo na sveit
došel, kaj bi nje na žitka pobolšanje
jaz zval, nego te grešnike na poeniten-
tio, zovem za sve grehe da oni žalujō.
- 68** Ki si pak poverne naj grehe ostavi,
vero z dobrim delom on naj posvedoči,
ar ki lepraj Gospodne Gospodne kriči,
prez dobra činenja on se ne zveliči.
- 69** Ki besedo lepraj z vuhmi poslušā,
i njo samo hoteč mimo vuh prepušča,
on je ki na peski sebi hižo cimpra,
ar pride dežđ i slap te jo vso razmeta.
- 70** Da pak mo besedo radi poslušājo,
ino njoj vu svojem sercu mesta dajo,
oni na pečino svo hižo cimprajo,
ni slapi ni vōtri njo ne razmetajo.

- 71** No ove kateri godi mo reč zdaj slišite, blaženi bodete, ako tak včinite, vnoge merske grehe ostavite, tak mojega Oca sinovje bodete.
- 72** Ar ki v nebeski žitek hoče priti, on vsegdar reč Božjo ma nasledovati, mirovno nevolje vnoge preterpeti, ino za pravice vse zlo prenositi.
- 73** Duševna korona onda se vam spravlja, gda se vaše telo za mo voljo špota, tak v Nebi obilen najem vi vzemete, a orsang nebeski ladali bodete.
- 74** No se lubeznost bratinsko imajte, štero z dobrim delom vunka pokažite goreče lampaše vu rokai deržite kak nore device da ne poginete.
- 75** Z vaša dobra takai almoštvo davajte, ar v nebesi kinča potom si spravite, ako leprai pehar merzle vode date, či z dobra včinite najma ne zgubite.
- 76** V nevoli bodoče vi ne odurite, k nevolnim sirotam s pomočjom bodite, v betegu ležeče z darom priglednite, i Bogu se za nje ponizno molite.
- 77** Po potu hodeče na stan vi primite, one ki so nagi radi odenite, z nevolni robov se nigdar ne zabite, da i vi vu peklu robi ne bodete.
- 78** Ar gda sodit doidem s anđelskim šerogom, ino sedil bodem na stolci kralvom, vsi narodje stali bodejo pred menom, vetak hočo reči gda nje sodil bodem.
- 79** Moji prelubeni ki ste z desne strani, z vörom i z miloščom ki ste obs(n)aiženi, Oca Nebeskoga vi ste vsi blaženi, hodite vu orsang ki (j)e vam napravljeni.
- 80** Ar gda sem bil gladen jesti ste mi dali, i gda sem bil žeden piti ste mi dali, gda sem vre bil nagi vi ste me odeli gda sem bil betežen ste me prigledali.
- 81** Kada ste vi veta dobra vučinili, z maihenimi ki so vu mni veruvali, i vaše pomoči potrebuvali, stanovito ono z menom ste včiniili.
- 82** Prekleci pak z leve strani ki stoite, vi na sveiti krivi šafarje bili ste, na vekvečni plamen od mene poidete, tam za vaše hudo naveke gorite.
- Slijede transkripcije iz Novakove knjige *Martjanska pesmarica I.*, Ljubljana, 1997., Rukopis str. 129. – 134. Novak str. 325. – 327., preuzeto iz *Pertočke pesmarice (znatno mlađe i od Martjanske i od Nedelišćanske)***
- 83** Ar med vami žejal i gladuval jesem, potnik, prez krivice, vu temnici bil sem, dosta krat v betegu dreselno plakal sem, od vas nikakove pomoči vzal neisem.
- 84** Vernim mojim nikaj podelili neiste, z vašim sveckim dobrim krivo živeli ste, vašega terbuha vsegdar tučili ste, onak nezavalni prot meni bili ste.

85 Etak ti nevrni na pekel opadno,
i nigdar veselja imeli ne bodo,
ar v ognju žveplenom goreli bodejo,
i zobmi od moke škripali bodejo.

86 Ki se z grehov verne, na pekel ne
pride, ako mega Oca voljo činil bode,
ar moja sveta kerv, za vse vun tekoše,
po koj se od grehov verni očistiše.

87 Me opominanje ki gori primejo,
po pravoj pokori greihe ostavijo,
v lep Nebeski orsag ti takvi pridejo,
i nepovehnjeno korono vzemejo.

SECUNDA – PARS

88 Maria Magdolna, gda bi veta čula,
za grehe plačoč je pokoro včinila,
te cifrane svite od sebe zmetala,
z vetakvim razumom jeste govorila.

89 Oh radosti vreime, gda sem gori stala,
oh blažena vōra vu koji sem sém doišla
i Kristuša leipo vučenje sem čula,
ar sem zdai veselje v serci očutila.

90 Ostaviti hočo nasladnost telovno,
vu koj je do vezdai me serci gorelo,
Jezuš Kristuš bode me dušice pomoč-
nik, i pred ocem Bogom dober zago-
vornik.

91 Nestalno bogastvo s kem sem jas
ladala, hmanje šale ke sem rada
poslušala, nacifrane svite v keh sem
se zgizdala, za Kristuša voljo vse sem
odurila.

92 Ar se hoču memu Kristušu podati,
on vse moje dušne rane šče zvrčiti,
na oblice hočo pred nega opasti,
znam milost dušici pri njem hočo najti.

93 Nigdar proč od njega jas neščem ostati,
Njega vu vsem žitki hočo poštuovati,
kod godi bo hodil, ž njim bodem hodila
ar od svecka kinča bolša reč njegova.

94 Od mojega žitka preslatki voditel,
i očine serdi milostiv vtišitel,
nevolnih grešnikov pri Bogi Zmiritel,
ki grehe žalujo njih obesitel.

95 Ovo jas grešnica k Tebi sem vre doišla,
Tebe po vsem vsega bom nasledovala,
grehe odurivši, bom Tebe lubila,
kaj bi leprai grehom proščenje dobila.

96 Gda bi Magdalena veta govorila,
i za grehe s tužnim srcem bi plakala,
Zveličitel Krisuš pun svete milošče,
z etakvim razumom Magdaleni reče:

97 Ne derhtaj vupaj se Magdalena vu
mni, tvoji grehi kakti Jordan da bi tekli,
ako vupasnosti vōro imaš vu mni,
ne bo ti škodili neg bodo sehnuli.

98 Tvoje ružne grehe, na stran ti ostavi,
i dobro včiniti po vsem sega šetui,
za mo voljo vse zlo rada ti preterpi,
zveličana bodeš leprai ino reč zderži.

99 Nad tem Magdalena se obraduvata,
i k nogam Jezuša ponizno je sela,
njegovo reič sveto rada poslušala,
i vu sercu svojem močno obderžala.

100 Njega sveto teilo z mastjom je ma-
za,, la, njega drge noge suzami mivala,
svoje glave vlasmi ponizno brisala,
i z lubezni njegov noge kušovala.

101 Vse dni žitka potle sveto je živela,
vražemi tanači nei je verovala,
greihi nijednomi nei je mesta dala,
zato lep Nebeski orsag je dobila.

102 Odsud se vsak vuči žitka pobolšati,
ne lubi ni eden vu grehu ležati,
po kom moro vnogi na pekel opasti,
vu žveplenom ognju na veke stonjati.

103 Vzdaj kratke pesmi ščo konec
včiniti, ko na peldo greišnim hotel
sem pisati, miloščo kaj vnogi
odvežújejo, i malo je oni, ki jo prav
dobiju.

**Prevoditelj (točnije prepisivač) je na
kraju dodao svoje dvije kitice.**

Vu jezero šest stou
devedeset i petom, z vogerska
jezika slovenski pisal sam,
da greihov vnožino med
lustvom vidil sam, za ktero
vu serci, nad nimi plakal sam.

Hvala boi Bogu, Ocu Nebeskomu,
i njega Sinovi Jezušu,
Jezušu Kristušu pokoru čineči
ki k sebi dozava, i svojega
Duha njim vseim podilava. Amen.

Grafijski sustav "Nedeliščansko-Markišavske" pesmarice

U *Nedeliščansko-Markišavskoj pesmarici* dosljedno je korišten mađarski kancelarijski pravopis koji je utemeljio biskup Péter Pázmány (1570. – 1637.). Tek nešto kasnije primijenit će ga Nikola Krajačević-Sartorius, a nakon njega i drugi, po imenu poznati i nepoznati, kajkavski pisci do preporoda.

Razlike su od rukopisa do rukiopisa minimalne, što olakšava transkripciju.

Samoglasnici (vokali)

– **a**: izgovarao se kao hrvatski standardni glas a (Magdalena) ili kao dugo zatvoreno **a** (Marta), kao u mađarskom *anya* – mati, *apa* – otac, oba glasa imaju razlikovnu funkciju, dakle ulogu fonema (brat pe *bràt* jabuke), ali to u rukopisu nije grafički označeno

– **e**: ima četiri izgovorna oblika pa se izgovarao kao standardno e (dekla, sestra); kao dugo zatvoreno (pelda), u mađarskom *példa*, *édes*, u njemačkom *sehen*; kao otvoreno (žêna), mađarsko *egy*; kratko otvoreno (svêta), u njemačkom *mâhen*, u rukopisu također bez posebne oznake

– **i, ĩ**: kao standardno i, oba su grafema u izgovoru ista

– **o**: kao hrvatsko standardno **o** (od, koga), ali je sigurno postojao i dugi zatvoreni izgovor tog glasa (Božjoj), kao u njemačkom *Sohn*

- **ö**: kao u njemačkom *mögen*, ali samo za riječ *verö* – vjeru
- **u**: kao standardno **u**, a vrlo rijetko i **ü** (*düso* – dušu), što je tipično za prekmurske govore
- **er**: vokalno je **r** dosljedno pisano s glasom **e** (vert, serce).

Dvoglasni (diftonzi): **oi** (oj: doisel – dojšel), **ei** (ej: nei sze – nije se), **ai** (aj: *nesznaisno* – nesnajžno, nesnažno; *naisla* – najšla, našla); **ui** (uj: *poszluinola* – poslujnola, posluhnula). Dvoglasni nemaju ulogu fonema pa ne mijenjaju značenje riječi. U transkripciji su ostavljeni kao u rukopisu jer su se tako izgovarali.

Samo je dvoglas **ei** tipičniji za prekmurske govore.

Suglasnici (konsonanti)

U bilježenju suglasnika nema odstupanja od mađarskog pravopisa. Od suvremene se hrvatske grafije razlikuju samo sibilanti i palatali: **cz** – c; **ch, cs** – č; **gy, dj, di** – đ; **j, i** – j; **ny, nj** – nj; **ly, li** – lj; **sz** – s; **z** – z; **fs, ss, s** – š; **s** – ž.

Budući da su međunarodni grafemi za pisanje vokala (ovdje njih čak dva-na-est) vrlo komplicirani, njihova bi primjena samo otežala čitanje transkribiranog teksta, pa ne bi imala nikakve svrhe. Zbog toga su u našoj transkripciji ostavljena slova kakva su i u rukopisu. Očigledno je da se u riječi *presveto* oba glasa e ne izgovaraju na isti način, ali to može zapaziti samo rođeni kajkavac.

Kod slogotvornog je **r** ostavljen glas **e** (**er**) jer se tako govorilo na kajkavskom govornom prostoru, što je najpotpunije dokazao i Ivan Bellosténecz u svom *Gazophylaciumu*, a u više se riječi takav izgovor zadržao do danas. Osim toga, što je na ovom mjestu najbitnije, to je osnovna razlika između hrvatskih kajkavskih i prekmurskih govora, jer taj izgovor u Prekmurju ne postoji. Začudno je da suvremeni autori ignoriraju tu činjenicu. Je li to samo neobaviještenost?

Kod transkripcije se suglasnika pojavio samo manji problem kod grafema s koji se jedanput čita kao š, a drugi put kao ž. Sigurno je da je to u riječi *žena ž*, ali kod *hisa* može biti ž, kajkavski hiža, i š, prekmurski hiša. Tu je u transkripciji prednost data kajkavskom obliku.

I velika su slova transkribirana kao mala tamo gdje im u riječi nije mjesto.

Kako su stari pisci često pisali ne samo prijedloge sa sljedećom riječi nego i po više riječi zajedno, u transkripciji se to odvaja. Tako, uostalom, radi i Alojz Jembrih u čiju se kompetentnost ne može sumnjati (npr. *koterifzte zgrehi* – koteri ste z grehi). Budući, pak, da Međimurci nikada u govoru nisu razlikovali glasove **č** i **ć**, za naziv je pjesmarice ostavljen izvorni oblik *Nedeliščansko-Markišavska*, a u citatima iz Novakovih tekstova *Nedeliško-Markišavska pesmarica*.

Napomena:

Pisac je ovih redaka pri transkripciji ispravio svega desetak očiglednih prepisivačkih pogrešaka: Mgdaleine – Magdaleine (u naslovu), rano – hrano, sliša – slišala, kaka – kada, Ki si – Ki se, manje šale – hmanje šale, pred govoriti – pred njom govoriti, naj dvojnost – naj v dvojnost...

Transkripcija je do 82. kitice obavljena prema kopiji rukopisa koji se danas čuva u Narodnoj in univerzitetnoj knjižnici u Ljubljani (Sg. Ms 1485). Pisac je ovih redaka tu kopiju dobio posredstvom dr. Nine Ditmajer, na čemu joj iskreno zahvaljuje.

Od 83. kitice slijede transkripcije transliteriranog teksta iz knjige Vilka Novaka „Martjanska pesmarica I.“, Ljubljana, 1997. Rukopis str. 129. – 134. Novak str. 111. – 134. Preuzeto iz „Pertočke pesmarice“, znatno mlađe i od „Martjanske“ i od „Nedeliščanske“.

Na tom se dijelu poeme lako može provjeriti jesu li transkripcije provedene točno.